LAReS

Lowlands
Archaeological
Research
Service

Vernieuwing en uitbouw van de bestaande parkeerplaats en bouw van een nieuwe speelhal aan de Voetbalstraat te Wechelderzande.
Archeologienota

E.N.A. Heirbaut
M.J. Nicasie

Colofon

Titel: Vernieuwing en uitbouw van de bestaande parkeerplaats en bouw van een nieuwe speelhal aan de Voetbalstraat te Wechelderzande. Privacy-fiche.
Auteur: Elly N.A. Heirbaut

Rapportnummer: LAReS-rapport 65

Projectleider/erkend archeoloog: Elly N.A. Heirbaut
Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service
Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: 6 december 2017
Publicatieplaats: Halle-Zoersel

Illustratieverantwoording voorblad: Uitsnede uit de Ferrariskaart.

© LAReS. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel I. Resultaten van het vooronderzoek: Voetbalstraat, 2275 Wechelderzande.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING 5

1.1 RANDVOORWAARDEN 6
1.2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS 7

2 VRAAGSTELLINGEN 8

3 METHODIEK VAN HET ONDERZOEK 9

3.1 ONDERZOEKSMETHODIEK 9
3.2 RAPPORTAGE EN AFBEELDINGEN 10

4 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKZAAMHEDEN 11

4.1 BESTAANDE TOESTAND 11
4.2 NIEUWE TOESTAND 13
4.2.1 PLANGEBIED TEN NOORDEN VAN DE VOETBALSTRAAT 13
4.2.2 PLANGEBIED TEN ZUIDEN VAN DE VOETBALSTRAAT 14

5 ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK 16

5.1 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS 16
5.2 HISTORISCH KADER 16
5.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN 18
5.4 LUCHTFOTOGRAFIE 22
5.5 GEO(MORFO)LOGIE EN BODEM 25
5.5.1 DIGITAAL HOOGTEMODEL VLAANDEREN II 26
5.5.2 TERTIAIR GEOLOGISCHE KAART 26
5.5.3 QUARTAIR GEOLOGISCHE KAART 26
5.5.4 BODEMTYPE 27
5.5.5 BODEMBEDEKKINGSKAART EN POTENTIËLE BODEMEROSIE 27
5.6 ARCHEOLOGISCHE BRONNEN 29
5.7 WAARNEMINGEN BODEMOPBOUW IN HET ZUIDELIJKE DEEL VAN HET PLANGEBIED 31

6 SYNTHESE 33

6.1 SYNTHESE VOOR GESPECIALISEERD PUBLIEK 33
6.1.1 ANALYSE EN CONCLUSIE 33
6.1.2 IMPACT VAN DE GEPLANDE WERKEN 34
6.1.3 AANBEVELING EN KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL 34
6.2 SYNTHESE VOOR NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK 35

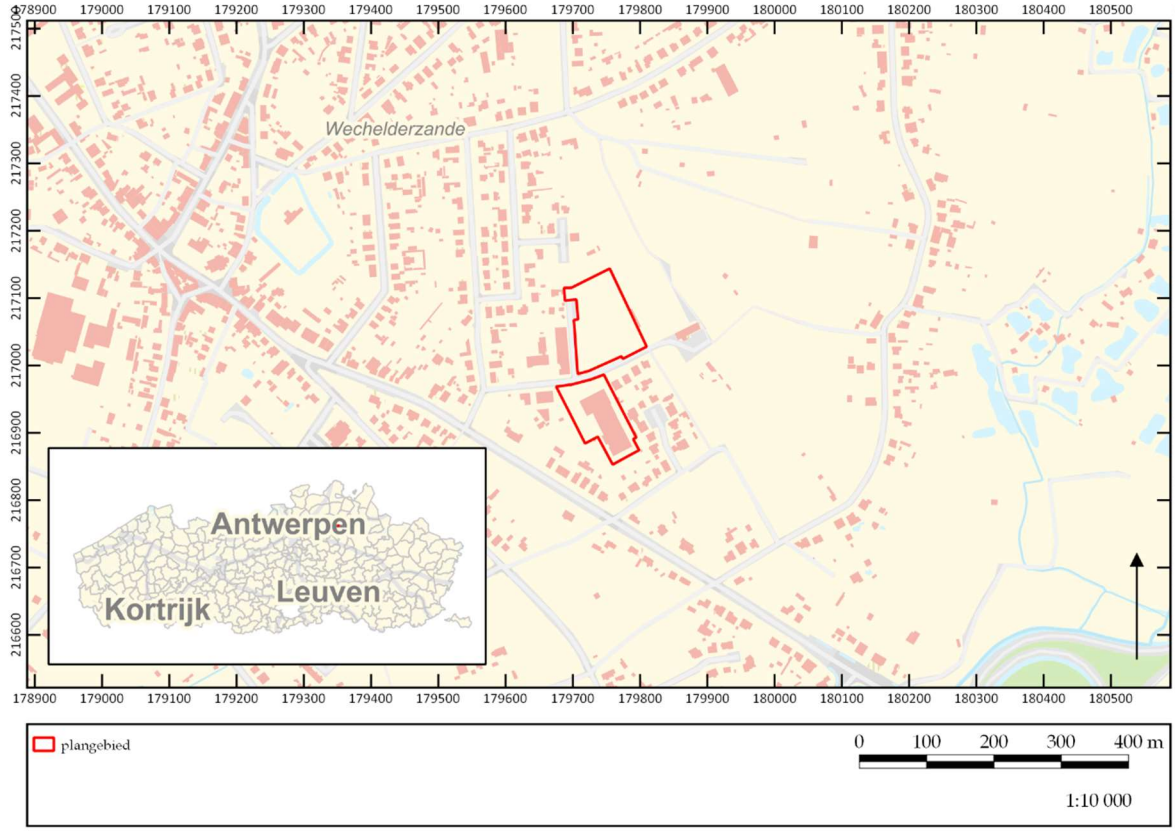
LITERATUUR **37**

GERAADPLEEGDE WEBSITES **37**
GERAADPLEEGDE LITERATUUR **37**

LIJST VAN FIGUREN **38**

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen aan de Voetbalstraat in Wechelderzande en bestaat grotendeels uit een onverharde parkeerplaats (noordelijk van de Voetbalstraat) en verharde parkeerplaats (zuidelijk van de Voetbalstraat) bij de binnen- en buitenspeelplaats Megaspeelstad. Het kleiner gedeelte is bebost en ligt tussen de onverharde parking en de voetbalvelden ten zuidoosten van het plangebied. Het is de bedoeling de onverharde parkeerplaats te vernieuwen en uit te breiden door het beboste perceel toe te voegen aan de parkeerplaats, en de verharde parkeerplaats te verwijderen en te vervangen door een aanbouw bij de binnenspeelzaal.

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied. ©GEOPUNT/EH

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning. Het onderzoek (projectcode 2017L10) werd uitgevoerd door een erkend archeoloog, conform de Code van Goede Praktijk. Onderhavige archeologienota bestaat uit twee delen: een verslag van de resultaten van het vooronderzoek (deel I) en het daaruit voortvloeiende programma van maatregelen (deel II).

Het onderzoek omvat in de eerste plaats een bureauonderzoek. Hierbij wordt nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt geëvalueerd in hoeverre er voldoende informatie voorhanden is om tot bovengenoemde doelstelling te bekomen, of dat er bijkomend vooronderzoek in een

andere vorm (al dan niet met bodemingreep) noodzakelijk is.
Het verslag van de resultaten van het vooronderzoek omvat naast deze inleiding nog vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de vraagstellingen die voor dit onderzoek relevant zijn, opgesomd. Deze vraagstellingen zullen in hoofdstuk 6 beantwoord worden, in zoverre als mogelijk op basis van de resultaten van het vooronderzoek. De gehanteerde werkwijze en onderzoeksstrategie worden in hoofdstuk 3 beschreven. Hier wordt ook de gemaakte selectie inzake bronnen verantwoord (cf. de Code van Goede Praktijk, par. 12.5.2.1). De geplande werkzaamheden worden in hoofdstuk 4 beschreven. Hierbij is van groot belang dat duidelijk wordt in hoeverre de werken impact zullen hebben op het (eventueel aanwezige) bodemarchief. Hoofdstuk 5 vormt de weerslag van de resultaten van het bureauonderzoek (*assessment*), gebaseerd op een exhaustieve studie van het beschikbare kaartmateriaal, de historische en archeologische bronnen. In dit hoofdstuk wordt geëvalueerd wat de archeologische potentie van het plangebied is. In hoofdstuk 6 wordt een synthese gevormd op basis van het *assessment*, waarin de onderzoeksvragen beantwoord worden, en wordt ook geïnformeerd over de eventuele kennisvermeerdering die het plangebied kan opleveren. Verder wordt nagegaan in hoeverre de eventuele archeologische en cultuurhistorische waarden aangetast kunnen/zullen worden door de geplande werkzaamheden. Het eerste deel wordt afgesloten met de bibliografie en bijlagen.
Het tweede deel omvat een gemotiveerd advies omtrent het vervolgtraject (programma van maatregelen).

1.1 Randvoorwaarden

Het gedeelte ten zuiden van de Voetbalstraat zou toegankelijk kunnen zijn maar hier blijkt de bodem reeds dermate diep verstoord te zijn dat hier geen verder archeologisch vooronderzoek meer nodig is.
Het gedeelte van het plangebied waar een nieuwe parkeerplaats aangelegd zal gaan worden, is thans grotendeels bebost. Het rooien van de bebossing kan pas uitgevoerd worden na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning. Daarom is het voorafgaand aan het indienen van de archeologienota niet mogelijk op het terrein archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem te verrichten. Immers, op het andere stuk van het te ontwikkelen gedeelte van de onverharde parkeerplaats zullen de werken niet van die aard zijn dat zij de bodem verstoren, waardoor hier geen sprake is van een eventuele bedreiging van het mogelijke archeologische archief ter plaatse.

1.2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	Voetbalstraat	
Ligging	2275 Wechelderzande, Voetbalstraat	
Kadastrale gegevens	LILLE 2, AFD/WECHELDERZANDE, sectie B, kadasternummers 0116/00F000, 0116/00G000, 0116/00H000, 0116/00K000, 0116/00T000, 0116/00V000, 0116/00P000, 0116/00R000, 0115/00D000	
Bounding Box	X	Y
	177868,560	217910,038
	181268,560	217910,038
	177868,560	215930,038
	181268,560	215930,038
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek	
Projectcode	2017L10	
Uitvoerders/actoren	Elly N.A. Heirbaut, LAReS M.J. Nicasie, LAReS	
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162	
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing	
Termijn	1-4 december 2017	
Geplande ingreep	heraanleg en uitbreiding parkeerplaats, nieuwbouw uitbreiding binnenspeelzaal	
Totaal oppervlakte plangebied	ca. 19.233 m²	
Totaal oppervlakte te ontwikkelen	ca. 10.053 m²	
Geldende wetgeving en voorwaarden	Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.	
Randvoorwaarden	Het nog verder te onderzoeken gedeelte van het plangebied is niet toegankelijk omdat het dicht bebost is. Het rooien van de bomen is verbonden aan de stedenbouwkundige vergunning.	
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.	
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek, archeologisch vooronderzoek in uitgesteld traject	

2 Vraagstellingen

In het kader van dit bureauonderzoek zijn van tevoren enkele vragen geformuleerd waarop het onderzoek antwoord tracht te vinden.

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op? Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

3 Methodiek van het onderzoek

3.1 Onderzoeksmethodiek

Om na te gaan of er archeologische en cultuurhistorische waarden in het plangebied aanwezig zijn en om een antwoord te kunnen geven op de in hoofdstuk 2 geformuleerde vraagstellingen, is een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn verschillende soorten bronnen geraadpleegd, die in hoofdstuk 5 besproken zullen worden (*assessment*). De meeste bronnen zijn online beschikbaar gesteld door de Vlaamse Overheid.

Om de landschapshistoriek van het projectgebied te onderzoeken zijn het Digitaal Hoogtebestand Vlaanderen II, de bodemkaart, bodembedekkingskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart geraadpleegd. Deze zijn online te raadplegen in de databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en in de Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be).
Om een beeld te krijgen van de historische ontwikkeling van het plangebied zijn de beschikbare historische en topografische kaarten geraadpleegd. De gegeorefereerde historische kaarten, dit zijn de kaart van Frickx (1712), de kaart van de Ferraris (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854) kunnen geraadpleegd worden op het online Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroerenderfgoed.be). De kaart van Popp (1842-1879) is voor het plangebied niet beschikbaar. Verder zijn ook de huidige topografische kaarten bestudeerd; de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) is voor het plangebied echter evenmin beschikbaar. Op dezelfde website zijn ook verschillende 20e- en 21e-eeuwse luchtfoto's te raadplegen. Voor de historische bronnen is gebruik gemaakt van de inventaris onroerend erfgoed en van schriftelijke bronnen, waaronder de publicaties van de Heemkundige Kring Norbert de Vrijter. De combinatie van historische bronnen, historische kaarten, topografische kaarten en luchtfoto's zorgt ervoor dat de ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving vanaf de 18e eeuw tot het heden goed in beeld gebracht kan worden.

Om ook zicht te krijgen op de perioden vóór de 18e eeuw is onderzocht of er zich in en/of nabij het plangebied archeologische resten in de ondergrond bevinden of reeds zijn onderzocht. Om dit te kunnen bepalen, zijn voornamelijk de online beschikbare gegevens geanalyseerd. Hierbij is in eerste instantie de database van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI; www.cai.onroerenderfgoed.be) bevraagd. Hierbij moet opgemerkt worden dat de CAI niet volledig is en geen garantie biedt op de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site. Ook is www.inventaris.onroerenderfgoed.be geraadpleegd voor het plangebied en de ruimere omgeving.

Naast het onderzoek naar de historische ontwikkeling van het gebied en de reeds gekarteerde archeologische vindplaatsen, dienen ook de geplande werkzaamheden en de (eventueel) hierbij horende verstoringen in kaart gebracht te worden. De beschrijvingen gebeuren op basis van de plannen en schetsen die de opdrachtgever ter beschikking heeft gesteld (hoofdstuk 4).

Op basis van alle beschikbare gegevens is tenslotte een conclusie getrokken omtrent de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed met een groot potentieel tot kennisvermeerdering, en de eventuele intactheid van een al dan niet aanwezige archeologische site (hoofdstuk 6). Hieruit vloeit een advies omtrent eventuele vervolgstappen die genomen moeten worden.

3.2 Rapportage en afbeeldingen

De indeling in hoofdstukken is reeds eerder beschreven. Wat betreft de afbeeldingen die in deze archeologienota zijn opgenomen, geldt dat zij alle zijn afgebeeld op klein formaat omwille van de opmaak van de tekst.
De kaarten die gemaakt zijn op basis van de beschikbare bodemkaarten, luchtfoto's en CAI zijn zoveel mogelijk op eenzelfde schaal vervaardigd (zie ook figurenlijst). Omwille van de duidelijkheid (vb. situeren van het plangebied ten opzichte van de omringende omgeving) kan hiervan afgeweken zijn. Historische kaarten zijn op een andere schaal gemaakt om zo ook zicht te geven op een groter gebied, of juist in te zoomen op details.
De in deze archeologienota opgenomen bouwplannen zijn afgebeeld met toezegging van de opdrachtgever.

4 Beschrijving van de geplande werkzaamheden

4.1 Bestaande toestand

Het noordelijke deel van het plangebied wordt in het zuiden begrensd door de Voetbalstraat, in het westen door een doodlopende naamloze straat, in het noorden door een bebost perceel waarachter een woonwijk ligt, en in het oosten door de voetbalvelden van K.F.C. De Vrede Wechelderzande.
Het terrein wordt op dit moment grotendeels gebruikt als parkeerplaats bij de binnen- en buitenspeelplaats Megaspeelstad. Aan de westkant van het plangebied loopt een doodlopende straat, die aan het uiteinde verbreedt. Deze hoort niet bij het plangebied en zal ongewijzigd blijven (fig. 2a).

Figuur 2. a: zicht op de doodlopende weg (vanuit het noorden); b: zicht op de verharde tijdelijke parkeerplaats (genomen vanaf de oprit).

Ten oosten van deze weg ligt een tijdelijke parking waarvan de verharding bestaat uit aangereden gravel (fig. 2b). Voor de aanleg hiervan zijn geen werken uitgevoerd: de gravel is verspreid over het terrein en vervolgens aangereden door het dagelijkse verkeer. De parking wordt ontsloten door een oprit op de hoek van de Voetbalstraat en de naamloze doodlopende weg.

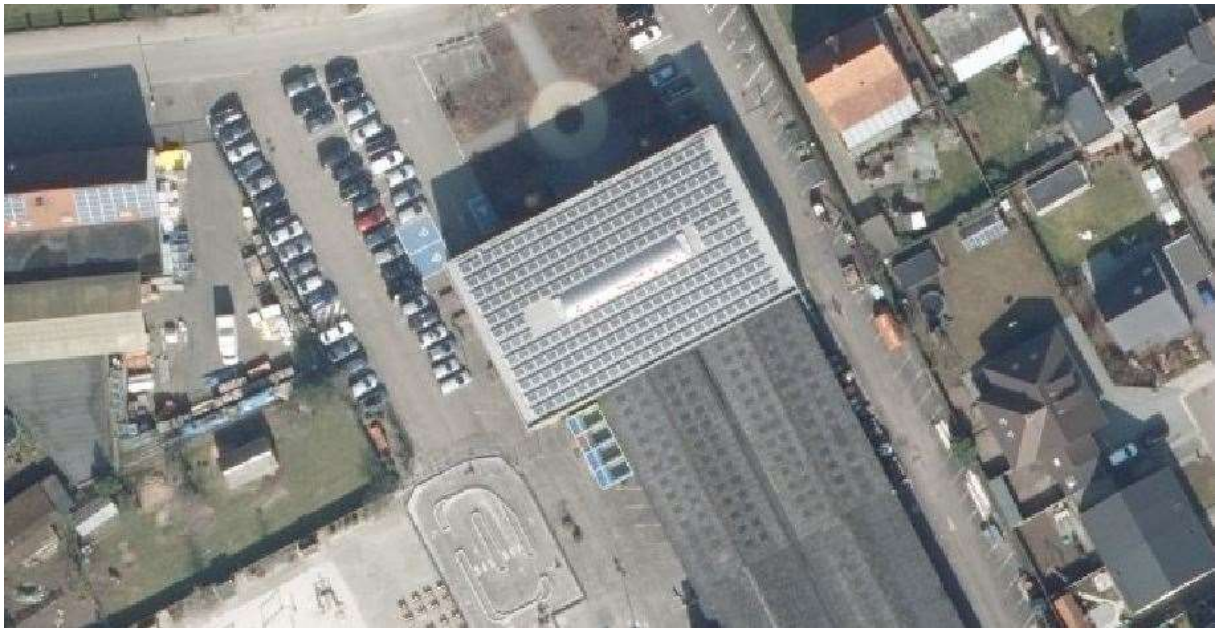
Figuur 3. Zicht op het beboste perceel: a. vanuit het noordwesten; b. detail van het noordelijke deel van het beboste perceel.

Tussen deze parkeerplaats en de voetbalvelden ligt een perceel dat volledig begroeid is met voornamelijk hoogstammige bomen waartussen veel jonge (lagere) bomen groeien, en lager struikgewas (fig. 3a-b). Plaatselijk (centraal) is er geen hoge begroeiing maar gaat het voornamelijk om lager struikgewas en hoog onkruid (fig. 4a-b).

Figuur 4. a. zicht op het centrale deel van het beboste terrein; b. zicht vanaf de westgrens van dit perceel.

Het tweede gedeelte van het plangebied is gelegen ten zuiden van de Voetbalstraat en betreft de verharde parkeerplaats die grenst aan de binnen- en buitenspeelplaats. De verharding bestaat uit een dikke asfaltlaag. Deze asfaltlaag is aangebracht bovenop zwaar verstoorde grond, waarbij de verstoring tot minstens 1 m diep reikt (zie ook paragraaf 5.7).

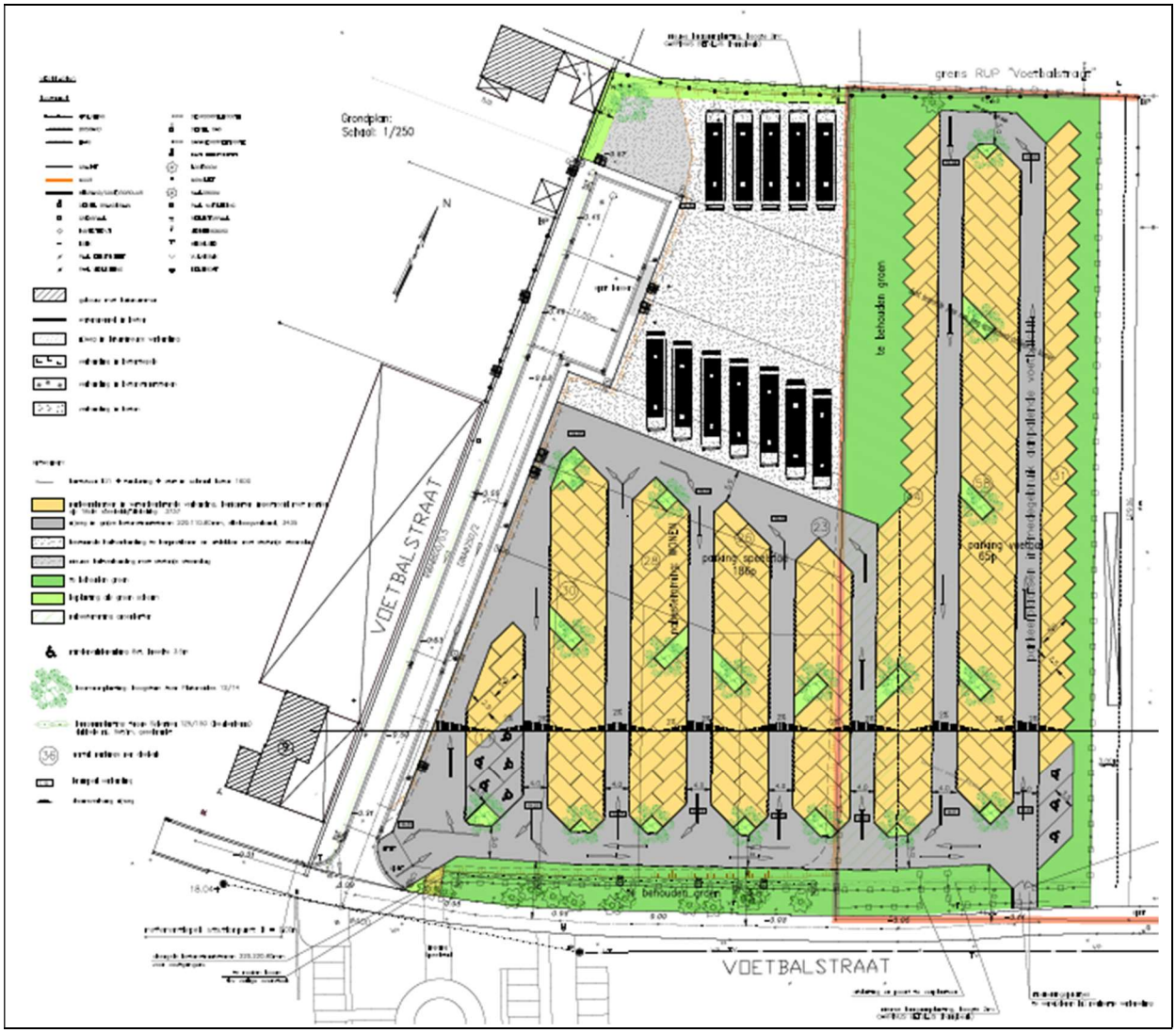
Figuur 5. Luchtfoto uit 2017 waarop de verharde parkeerplaats waar de nieuwbouw gerealiseerd zal gaan worden zichtbaar is.

4.2 Nieuwe toestand

4.2.1 Plangebied ten noorden van de Voetbalstraat

Niet het hele plangebied zal betrokken worden in de ontwikkeling. Het noordwestelijke gedeelte zal in de huidige toestand blijven bestaan. Dit gedeelte wordt voorbehouden aan de bussen, die niet op de andere delen van de nieuwe parkeerplaats terecht kunnen.

De rest van het plangebied zal (her)aangelegd worden in functie van het creëren van 251 parkeerplaatsen die gedeeld gebruikt zullen worden door Megaspeelstad en de voetbalclub. Door de verschillende huidige situatie tussen het oostelijke (beboste) en westelijke (reeds verharde) deel van het plangebied, zal ook de toekomstige situatie in beide delen anders worden gerealiseerd.

Figuur 6. Nieuwe situatie.

Het westelijke, reeds verharde gedeelte van het plangebied zal weinig veranderingen ondergaan. Hier zal gebruik worden gemaakt van de bestaande steenslag van de huidige parkeerplaats om de nieuwe parkeerplaats te realiseren. Voor het aanleggen van de grindstabilisatiematten zal slechts oppervlakkig werken worden uitgevoerd,

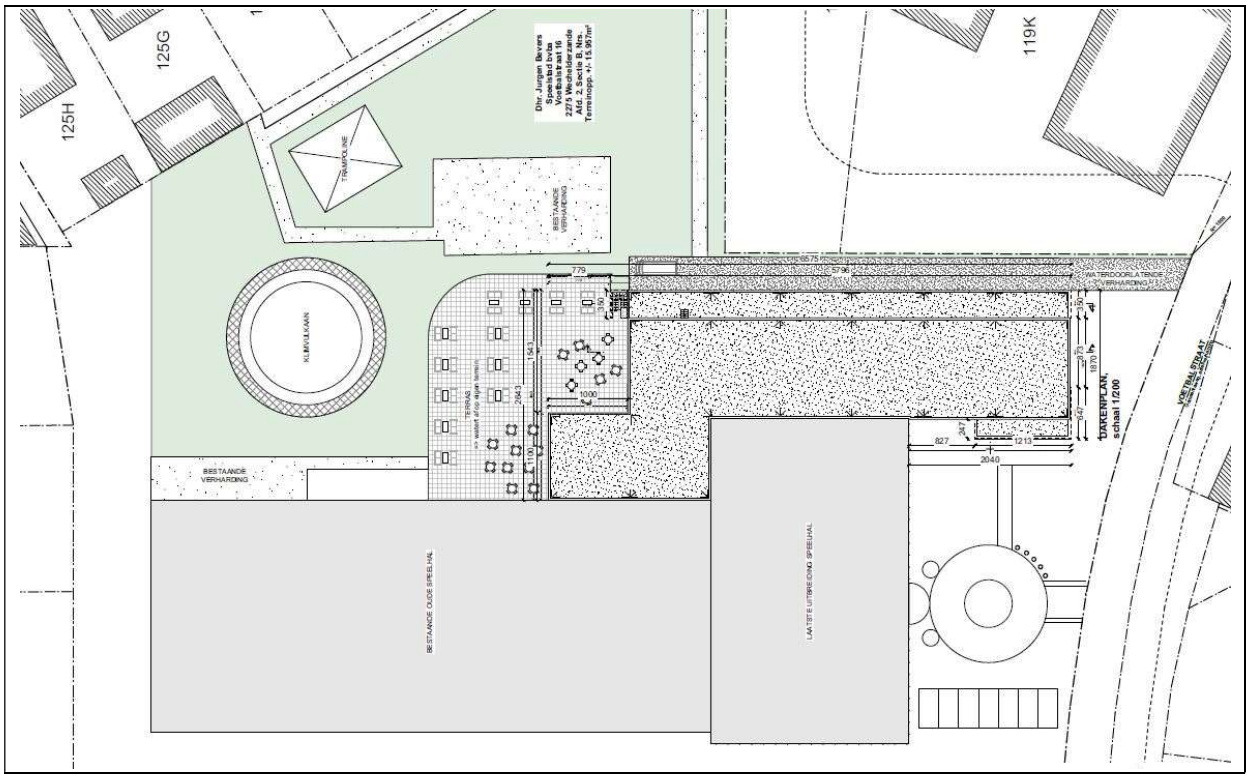
waarbij lokaal hooguit de bovenste 18 cm geroerd zullen worden en lokaal wat grind opgebracht zal worden om het hele terrein op een gelijk niveau te krijgen.

In het oostelijke gedeelte is de natuurlijke bodemopbouw nog aanwezig. Deze zal in tegenstelling tot het westelijke gedeelte wel herwerkt worden in functie van de aan te leggen parking. De dikte van de teelaarde is hier ca. 1 m.[1] In eerste instantie zal de bovenste 50 cm van deze teelaarde worden afgegraven en afgevoerd. Daarna zal de bodem tot ca. 50 cm diepte herwerkt worden waarbij de grond gewoeld wordt en vermengd met kalk om een betere stabiliteit te bekomen. Vervolgens zal hier weer een steenslag op aangebracht worden, vergelijkbaar met het westelijke gedeelte van het plangebied.

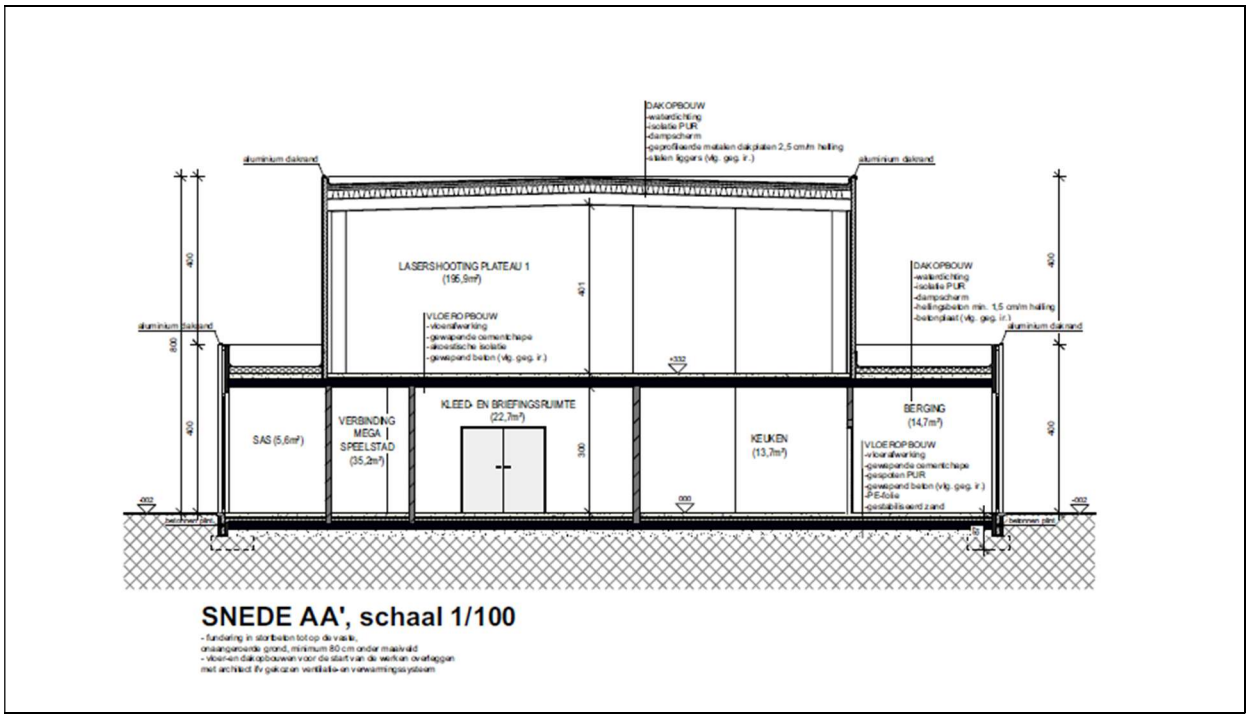
De parkeervakken, telkens 8,8 m breed, zullen worden aangelegd in een waterdoorlatende verharding. Aan de beide kopse kanten en centraal in het midden zal telkens een boom worden aangeplant. In het geval van de meest oostelijke lange parkeerstroken zullen dit drie bomen zijn die op gelijke afstand van elkaar worden geplant.
De rijwegen zullen bestaan uit grijze betonstraatstenen. Op verschillende plaatsen zullen dwarsverhardingen op de rijweg worden aangebracht.

4.2.2 Plangebied ten zuiden van de Voetbalstraat
De bestaande verharde parkeerplaats zal volledig verwijderd worden. Hier wordt een uitbreiding van de binnenspeelhal gerealiseerd, die nagenoeg het hele oppervlak van de huidige parkeerplaats zal beslaan (fig. 7a). De funderingen voor dit gebouw (fig. 7b) zullen in stortbeton worden gerealiseerd, welke op de vaste ongeroerde grond wordt aangebracht. In de snede wordt ervan uitgegaan dat deze zich op minimaal 80 cm bevindt, maar uit de terreininspectie (zie paragraaf 5.7) is gebleken dat de bodem nog dieper geroerd is. De locatie van de nutsvoorzieningen is nog niet bekend.
Langs de perceelsgrens aan de westkant zal een strook onbebouwd blijven. Deze strook wordt voorzien van een waterdoorlatende verharding. Hiervoor zal de bodem ondiep worden afgegraven maar hiervoor zijn nog geen plannen getekend.

[1] Persoonlijke mededeling opdrachtgever na terreininspectie.

Figuur 7a. Inplantingsplan nieuwe speelhal ten zuiden van de Voetbalstraat.

Figuur 7b. Snede nieuwe speelhal ten zuiden van de Voetbalstraat.

5 Archeologisch bureauonderzoek

In dit hoofdstuk wordt verslag uitgebracht van het bureauonderzoek naar de archeologische en historische kennis over het plangebied (*assessment*-rapport). De hierbij gehanteerde methoden, technieken en criteria zijn beschreven in hoofdstuk 3.

5.1 Archeologische voorkennis

Er is nog geen archeologisch onderzoek in welke vorm dan ook uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied. Deze bureaustudie is met andere woorden het eerste onderzoek dat voor deze locatie wordt uitgevoerd. Ook buiten de grenzen van het plangebied zijn in de directe omgeving nog geen archeologische onderzoeken uitgevoerd. De archeologische waarden in de omgeving worden beschreven in paragraaf 5.6.

5.2 Historisch kader

Wechelderzande[2] is een van de vier deelgemeenten van de gemeente Lille, gelegen in de Antwerpse Kempen. De vele archeologische vindplaatsen in de Kempen tonen bewoning van het gebied aan vanaf de vroege prehistorie. In de omgeving van Wechelderzande werden vooral ten noorden/noordoosten van het dorp in Beerse, Oud-Turnhout en Vosselaar al sporen gevonden uit de steen-en metaaltijden en uit de Romeinse tijd.[3] Wechelderzande zelf is in archeologisch opzicht echter nog grotendeels onbekend gebied.

In 57 voor Chr. kwamen de Romeinen in de regio aan. In de komende vijf eeuwen zou deze deel blijven uitmaken van het Romeinse Rijk. Het gebied, bekend als Taxandria, was onderdeel van de provincie Germania Inferior, vervolgens Germania Secunda. Na de aftocht van de Romeinen viel het gebied onder de heerschappij der Franken, die zich er rond het midden van de 4e eeuw als Romeinse *foederati* hadden gevestigd. Het maakte deel uit van het Frankische kerngebied, van waaruit Clovis de verschillende Frankische deelstaten wist te verenigen. Na zijn dood in 511 werd zijn rijk echter conform het Salische erfrecht onder zijn zoons verdeeld, en de Kempen werden deel van Austrasië. Schriftelijke bronnen uit deze periode zijn schaars en Wechelderzande wordt er niet in vermeld.

Wechelderzande was vervolgens deel van het Karolingische rijk, en na de dood van Karel de Grote kwam het onder het rijk van zijn zoon, Lotharius. Dit Francia Media heeft slechts kort bestaan, en vanaf 855 werd het noordelijke deel, waarin ook Wechelderzande lag, het koninkrijk Lotharingen. In de 10e eeuw ging dit over in een gelijknamig hertogdom onder het Duitse Rijk. De steeds verdere versnippering leidde ertoe dat tegen het einde van de 10e eeuw de regio opgenomen was in het hertogdom Neder-Lotharingen. De hertogelijke titel werd een belangrijke twistappel in de strijd tussen de graven van Brabant en Limburg. In deze periode was Wechelderzande onderdeel van de mark Antwerpen. In 1106 werd dit markgraafschap definitief

[2] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Gierle*, *Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121673 (geraadpleegd op 2 december 2017).
[3] Zie voor een recent overzicht van de archeologie in de Antwerpse Kempen met name Delaruelle 2016.

ingelijfd bij het hertogdom Brabant. Wechelderzande wordt voor het eerst vermeld in 1259; tot in de eerste helft van de 14e eeuw was het rechtstreeks hertogelijk bezit.[4] In 1332 of 1333 verkocht hertog Jan III van Brabant de gebruiksrechten van de *vroente*, de gemene gronden, aan de dorpelingen.[5] Toen in 1347 de dochter van Jan III, Maria, met Reinoud van Gelre trouwde was er niet voldoende geld beschikbaar om haar bruidsschat volledig te betalen. Ter compensatie kreeg het jonge paar het Land van Turnhout in pand, waaronder Wechelderzande ressorteerde. In 1356 werd het pand een erfelijk leen, dat bij de dood van Maria in 1399 terugviel aan de hertog van Brabant.

In fiscaal-administratief opzicht was Wechelderzande onderdeel van het Kwartier van Turnhout, een van de zeven (of acht) kwartieren van de mark Antwerpen. Naast de stad en de vrijheid van Turnhout, Lille, Wechelderzande, Gierle, Vlimmeren, Beerse, Vosselaar, Poppel, Weelde, Arendonk, Oud-Turnhout, Baarle-Hertog, Ravels en Merksplas, die samen het Land van Turnhout vormden, omvatte het Kwartier ook Stabroek, Oud en Nieuw Oorderen, Wilmarsdonk, Rumst en Boom.[6]

Wechelderzande was in veel opzichten gedurende lange tijd een typisch Kempisch dorp gelegen tussen de uitgestrekte heidevelden. Sedert 1404 was er een schepenenbank te Lille.

Het feit dat Wechelderzande onderdeel was van het hertogdom Brabant betekende echter ook onvermijdelijk dat het werd betrokken in de twisten tussen Brabant en zijn buren. In de strijd om de opvolging van Jan III leden de Brabanders in 1371 een nederlaag in de slag bij Bäsweiler, nabij Aken. In de nasleep ervan werd Brabant een bijzondere belasting opgelegd van ruim 940.000 *moutons d'or*, gouden lammeren (een gangbare munteenheid in deze periode). Daartoe werd het gehele graafschap geïnventariseerd, en werden alle personen geteld die gedurende drie jaar een belasting van minstens één *mouton* konden opbrengen.

Via de Bourgondische hertogen werd het Land van Turnhout uiteindelijk onderdeel van de Spaanse Nederlanden. Onder koning Filips II, die voortdurende in financiële nood verkeerde door zijn kostbare oorlogen, werden grote delen van het Land van Turnhout verpand om de staatskas te vullen. Na het Twaalfjarig Bestand werd het Land van Turnhout herenigd onder Filips-Willem van Oranje. Na zijn overlijden viel de volledige heerlijkheid terug aan de Kroon, waarna o.a. Wechelderzande door Filips IV aan Jan de Proost werd verpand. Na de Vrede van Munster (1648) werd het Land van Turnhout aan de Oranje-Nassaus terug geschonken.

Na een twist met Pruisen werd het Land van Turnhout een bezit van de Pruisische koningen, totdat keizerin Maria-Theresia het als hertogin van Brabant terugkocht. Uiteindelijk werd het tot aan het eind van het Ancien Regime eigendom van de graven de Pestre de Seneffe.[7]

---

[4] En wel door de vermelding van Gilbertus de Ghirle in een oorkonde, Van den Branden 1993, 102
[5] Papen 2003, 3.
[6] Van den Branden 1989, 58.
[7] Papen 2003, 4

Na de Franse Revolutie en de inlijving van België bij Frankrijk werden alle feodale heerlijkheden afgeschaft. Wechelderzande werd een eigen gemeente als onderdeel van het Departement der beide Neten. Gedurende de Boerenkrijg trokken in oktober 1798 de Franse troepen die vanuit Nederland richting Herentals werden gezonden door Gierle, nabij Wechelderzande.
Inmiddels waren de Kempen nog immer een tamelijk achtergebleven gebied. Na de Franse tijd en het mislukte experiment van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden kwam daarin in de loop van de 19e eeuw geleidelijk verandering. Hoewel de Kempen met de aanleg van kanalen (het Schelde-Maaskanaal, 1844), wegen (1839-1846) en spoorlijnen (Antwerpen-Gladbach, 1875-78) beter ontsloten werden bleef het toch eerst en vooral een landbouwgebied.

De beide Wereldoorlogen lieten Wechelderzande in materieel opzicht tamelijk ongeschonden. Na de Tweede Wereldoorlog ontwikkelde het zich tot een welvarende residentiële gemeente. Sinds 1977 vormt Wechelderzande, net als Gierle en Poederlee, een deelgemeente van Lille.

5.3 Cartografische bronnen

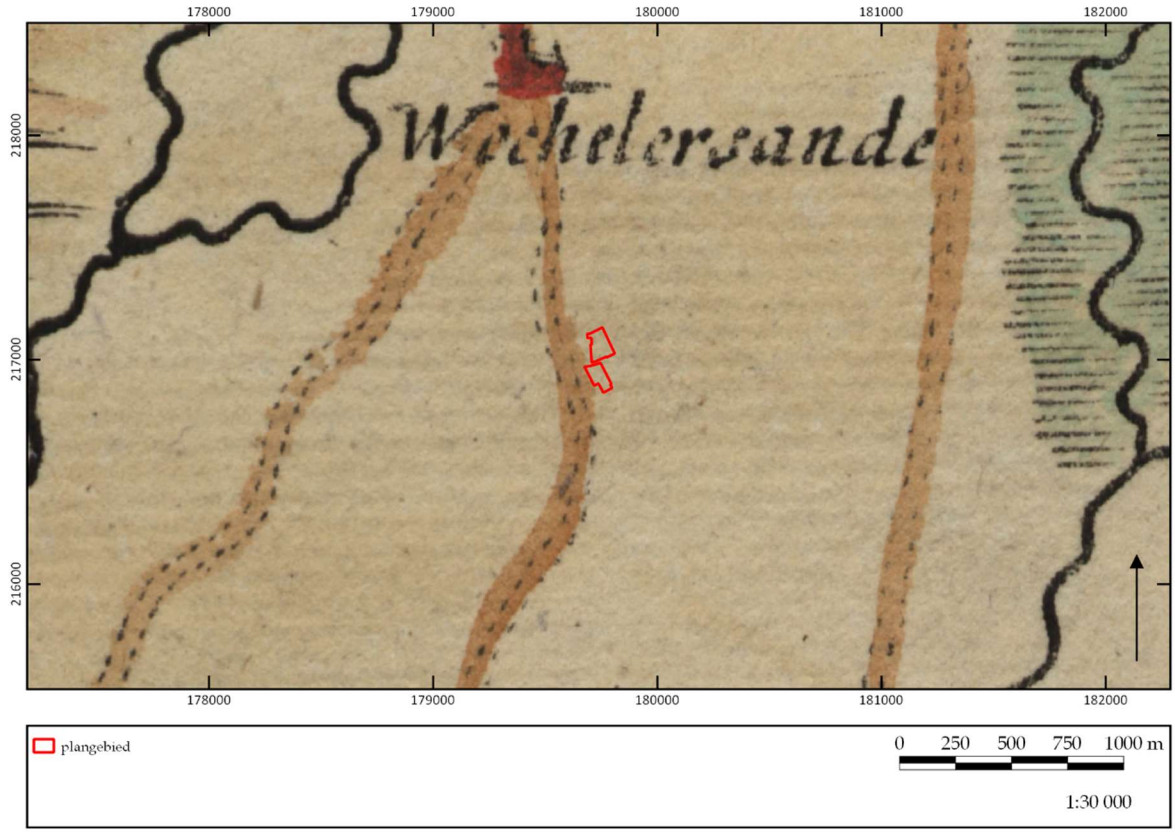
Voor dit gedeelte van het onderzoek zijn de kaarten van Frickx, van de graaf De Ferraris, de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart gebruikt. De kaart van Popp is voor dit plangebied niet beschikbaar. Dat laatste geldt ook voor de topografische kaarten van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw.[8]

De kaart van Frickx (fig. 8) is de oudst beschikbare kaart, maar deze is weinig gedetailleerd en kan vanwege de beperkte nauwkeurigheid niet goed gegeorefereerd worden. Op de afbeelding is te zien dat het plangebied zodoende ver ten zuiden van de dorpskern van Wechelderzande terecht is gekomen. De werkelijke plaats zal verder naar het noordoosten zijn, ten oosten van de dorpskern. Duidelijk lijkt in ieder geval dat volgens deze kaart het plangebied in de eerste helft van de 18e eeuw nog leeg was.

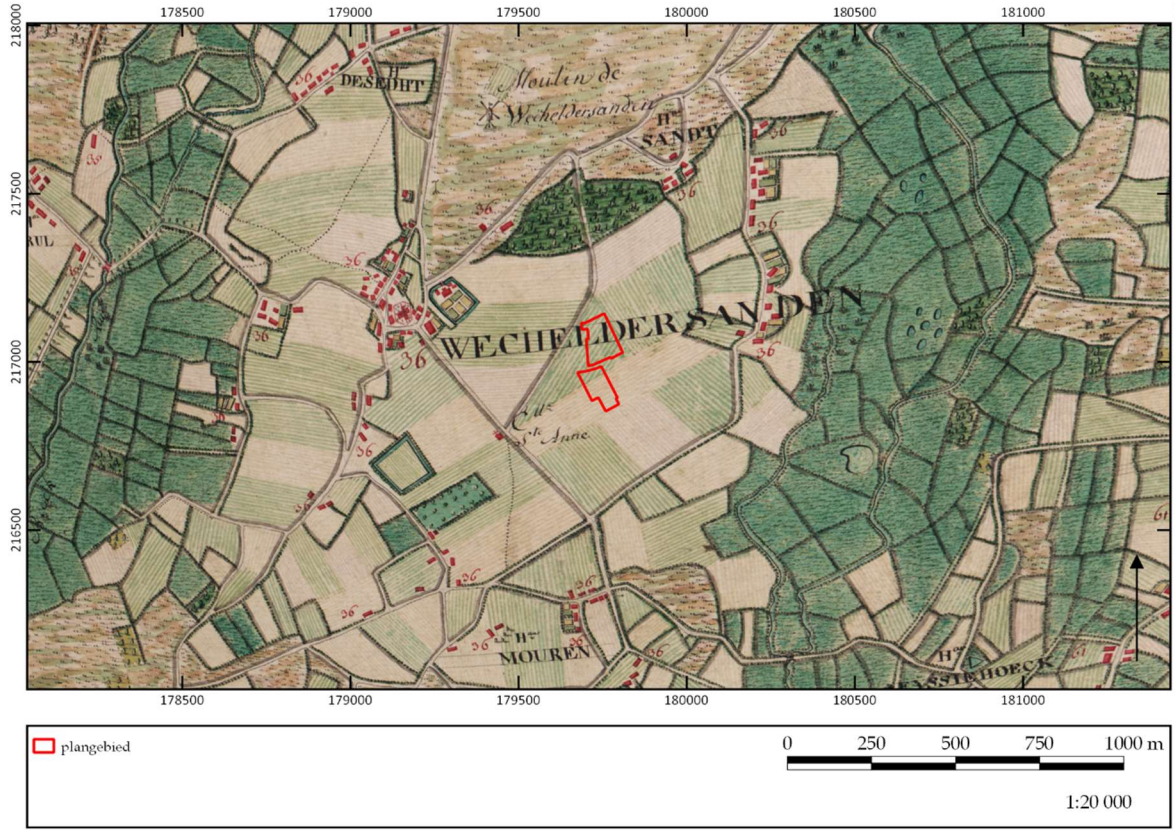
Op de Ferrariskaart (1771-1778) (fig. 9) wordt dat beeld grotendeels bevestigd. Het plangebied is in gebruik als landbouwgrond. Er is geen bebouwing op aanwezig; de dichtstbijzijnde gebouwen bevinden zich op enige afstand ten oosten en ten westen van het plangebied. Ten westen van het plangebied loopt een noordoost-zuidwestelijke verbindingsweg.

Ongeveer driekwart eeuw later worden de kaarten van de Atlas der Buurtwegen (1841) gemaakt (fig. 10). Hierop is zichtbaar dat het plangebied verschillende percelen omvat, die gelegen zijn aan een 'chemin particulier'. Het tracé van deze weg komt overeen met de huidige Voetbalstraat. Verder geeft deze kaart geen informatie over het plangebied.

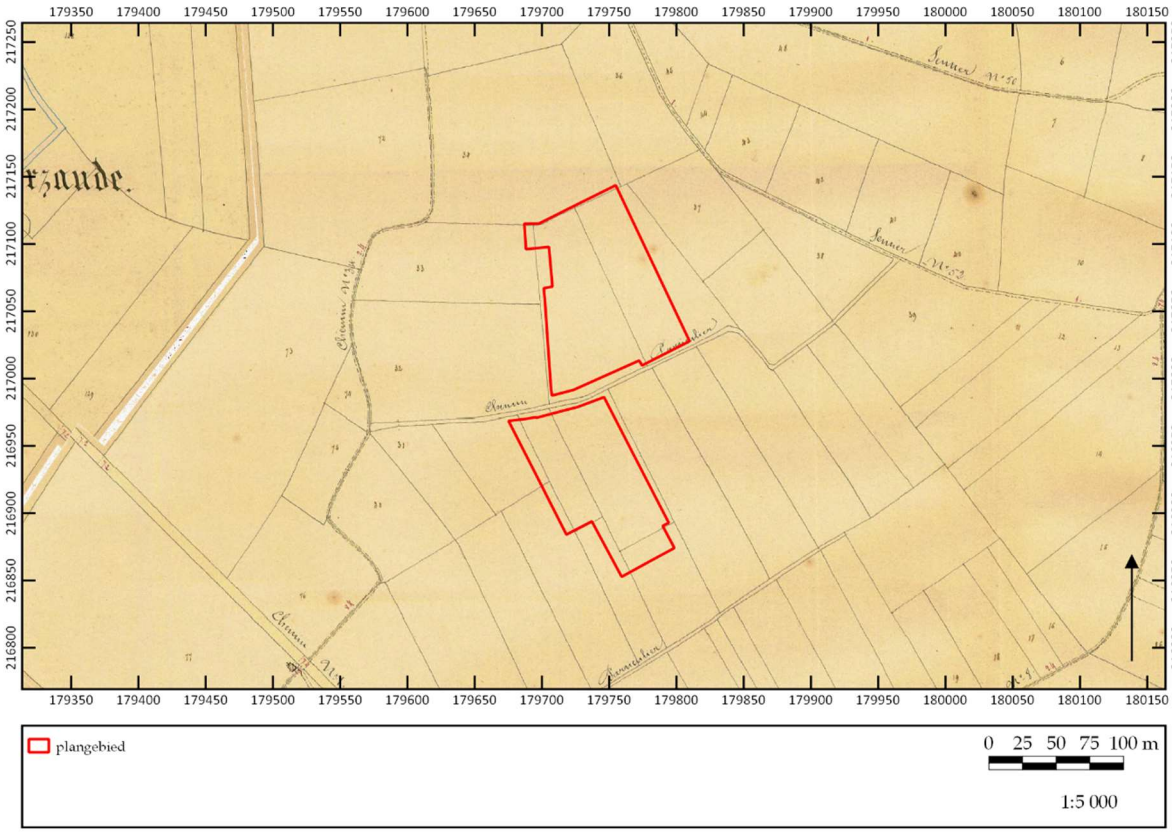
[8] Alle gebruikte kaarten en luchtfoto's kunnen online geraadpleegd worden op http://www.geopunt.be. Dit zal niet elke keer herhaald worden bij de desbetreffende kaartbeschrijving.

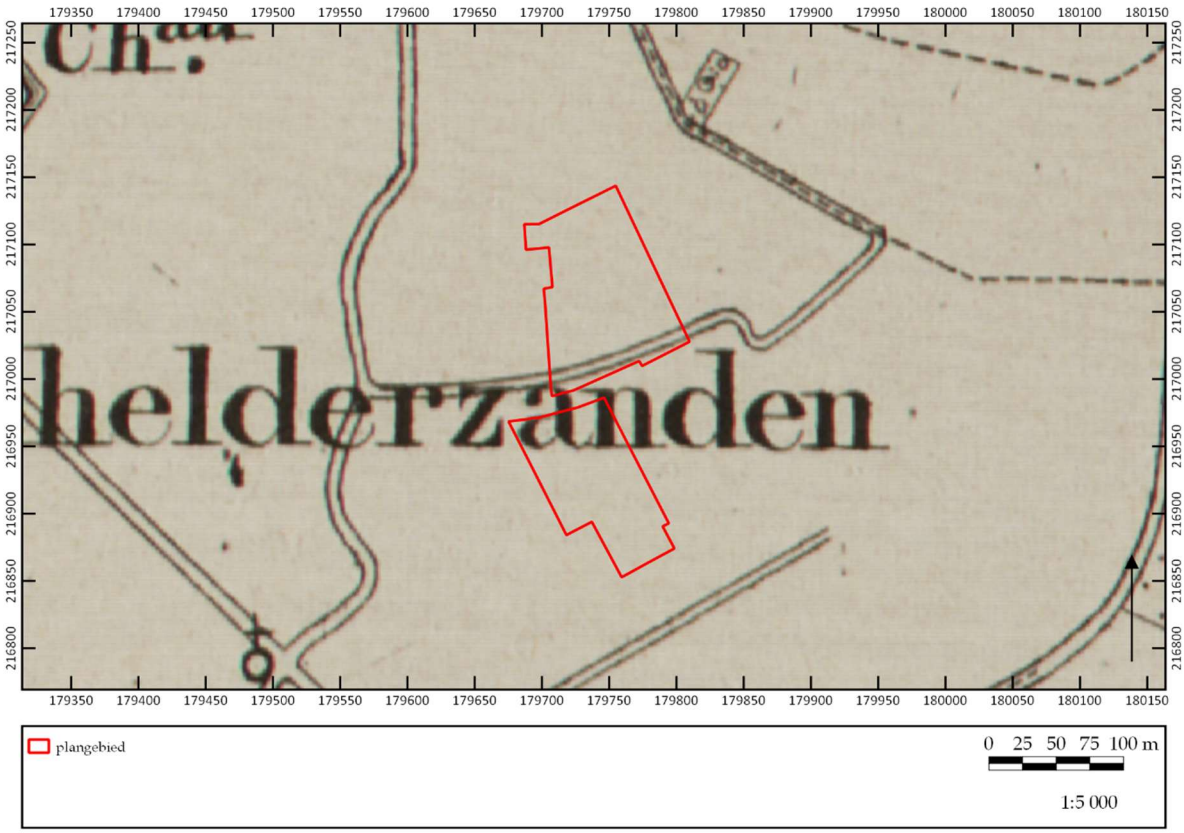
Figuur 8. Uitsnede uit de Frickxkaart (1744) met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

Figuur 9. Uitsnede uit de Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

Figuur 10. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

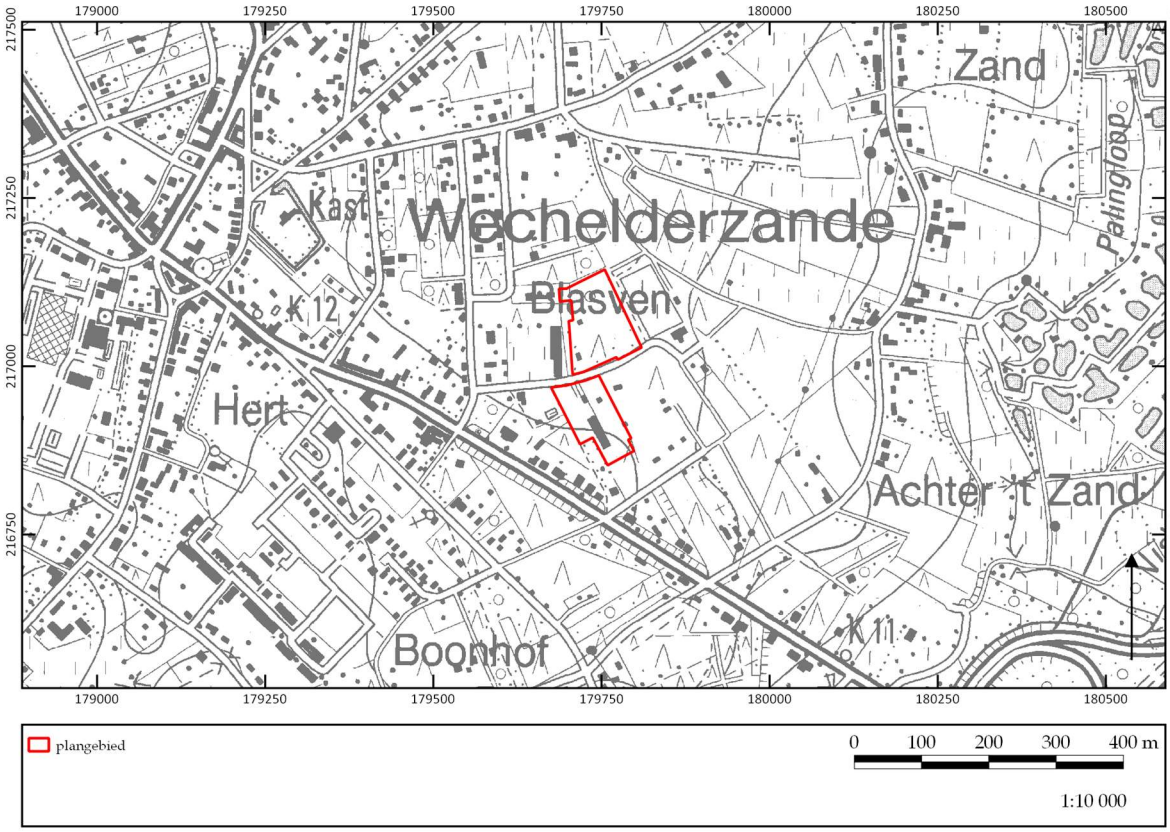

Figuur 11. Uitsnede uit de Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

De Vandermaelenkaart (1846-1854) (fig. 11) geeft dezelfde situatie weer als de Atlas de Buurtwegen. Het plangebied is leeg en ligt aan de huidige Voetbalstraat (hoewel door foutieve georeferentie deze nu doorheen het noordelijke deel van het plangebied loopt). Verder levert deze kaart geen verdere informatie op.

Om de ontwikkeling van het gebied in de periode na de 19e eeuw te kunnen volgen, en gezien het feit dat de kaart van het Ministerie van Wederopbouw voor dit gebied niet beschikbaar is, zijn ook de topografische kaarten van 1885, 1928 en 1961 nog bestudeerd.[9] Op deze kaarten is goed te zien dat de situatie in de tweede helft van de 19e en de eerste helft van de 20e eeuw feitelijk onveranderd bleef.

Afsluitend is de topografische kaart NGI 1:10.000 nog bekeken (fig. 12). Hierop is de min of meer huidige situatie zichtbaar, waarbij het gehele noordelijke deel van het plangebied onbebouwd is. Hierop is geen onderscheid gemaakt tussen de bebossing en de verharding, waardoor aangenomen mag worden dat er op het moment van het opstellen van deze kaart nog geen onderscheid was. Wel staan langs de westelijke perceelsgrens twee kleine gebouwtjes aangegeven, maar wat deze voorstellen is onbekend.
In het zuidelijke deel van het plangebied is wel bebouwing zichtbaar. Het gaat om een langgerekt gebouw dat centraal in dit gedeelte van het plangebied staat. Veder zijn er nog twee kleinere gebouwtjes zichtbaar.

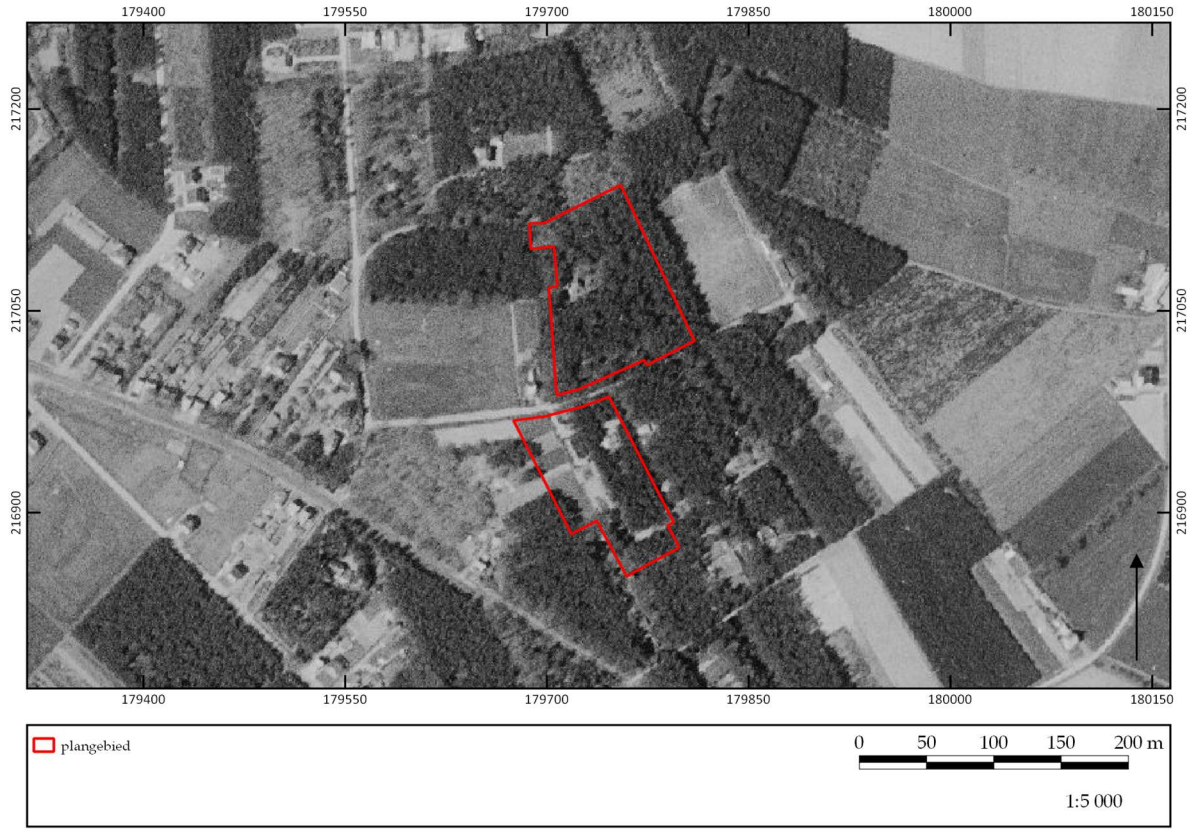
Figuur 12. Uitsnede uit de topografische kaart NGI 1:10.000, met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

[9] www.cartesius.be, hier niet afgebeeld o.w.v. de niet-gewijzigde situatie.

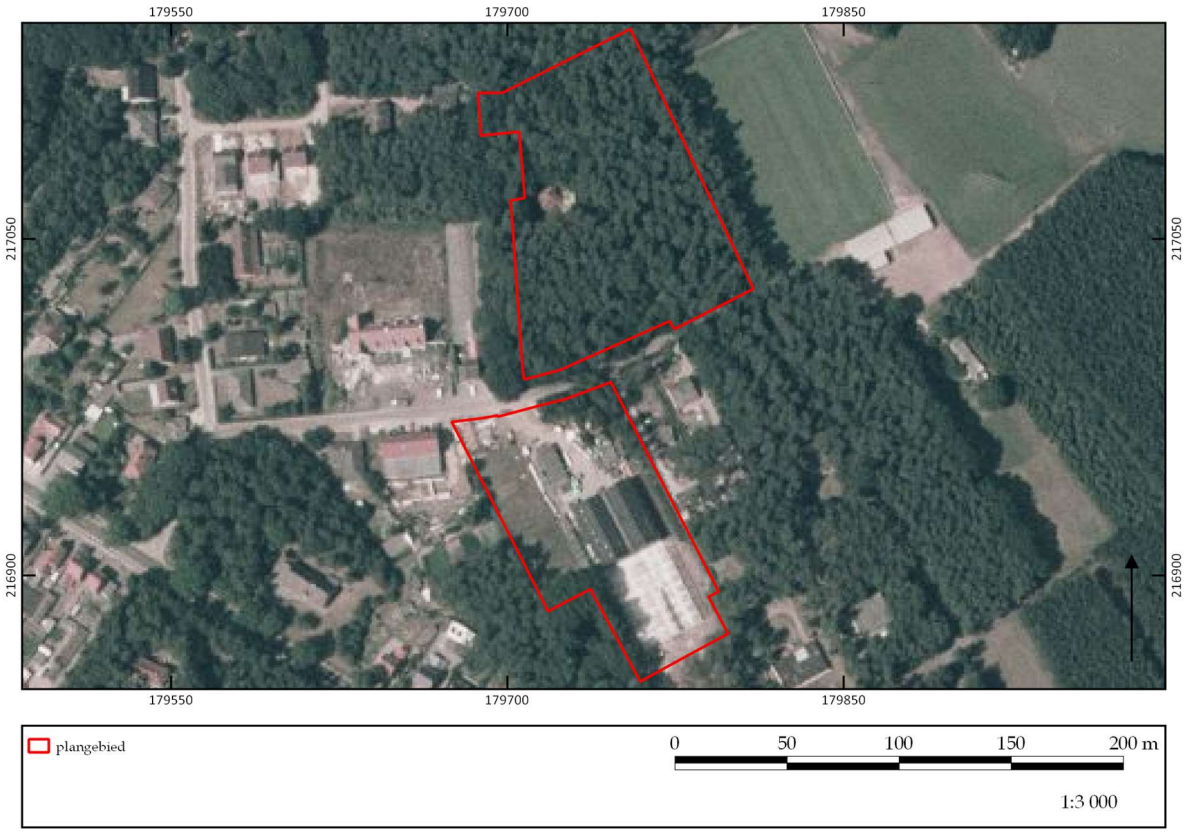
5.4 Luchtfotografie

Ter aanvulling van de 18e- en 19e-eeuwse historische kaarten en de recente topografische kaart, zijn ook luchtfoto's uit verschillende jaartallen bekeken.

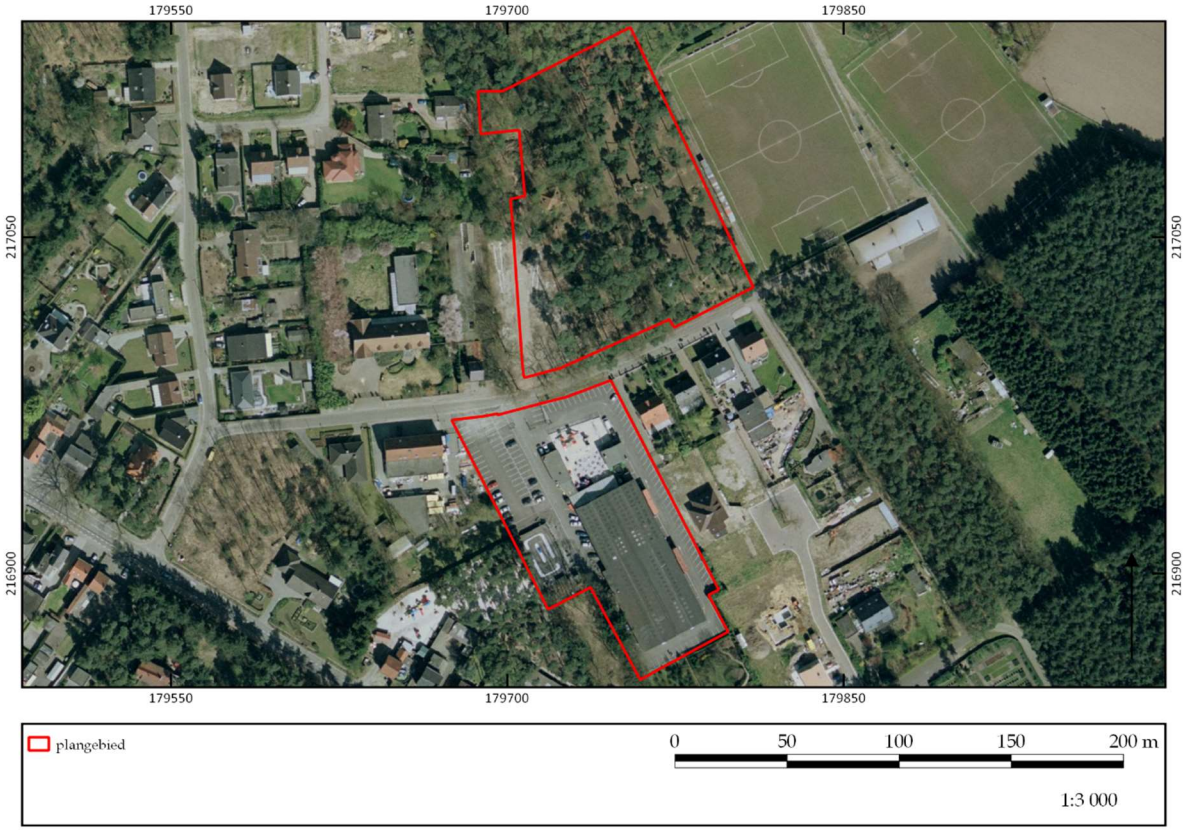
De luchtfoto uit 1971 (fig. 13) toont een situatie die vergelijkbaar is met die op de topografische kaart (fig. 12), alleen is in het zuidelijke deel geen bebouwing zichtbaar. Het plangebied is volledig bebost. Op de luchtfoto uit 1979-1990 (fig. 14) is zichtbaar dat het noordelijke gedeelte nog steeds onontgonnen is, maar dat in het zuidelijke gedeelte al veel bouwwerkzaamheden hebben plaatsgevonden en dat Megaspeelstad op dat moment al gerealiseerd was.
De situatie wijzigt pas weer in 2005-2007 (fig. 15), wanneer de zuidwestelijke kant van het noordelijke deel van het plangebied verhard wordt. De rest van dit deel van het plangebied is nog steeds bebost. Op dat moment is ook de parkeerplaats ten zuiden van de Voetbalstraat aangelegd.
De luchtfoto uit 2012 (fig. 16) wijst uit dat de bomen in het westelijke deel van het noordelijke deel van het plangebied nu volledig zijn verdwenen maar dat het oostelijke deel nog steeds begroeid is. Het noordwestelijke deel is nog wel niet verhard. Dit is wel het geval op de luchtfoto uit 2017, die de huidige situatie weergeeft (fig. 17).

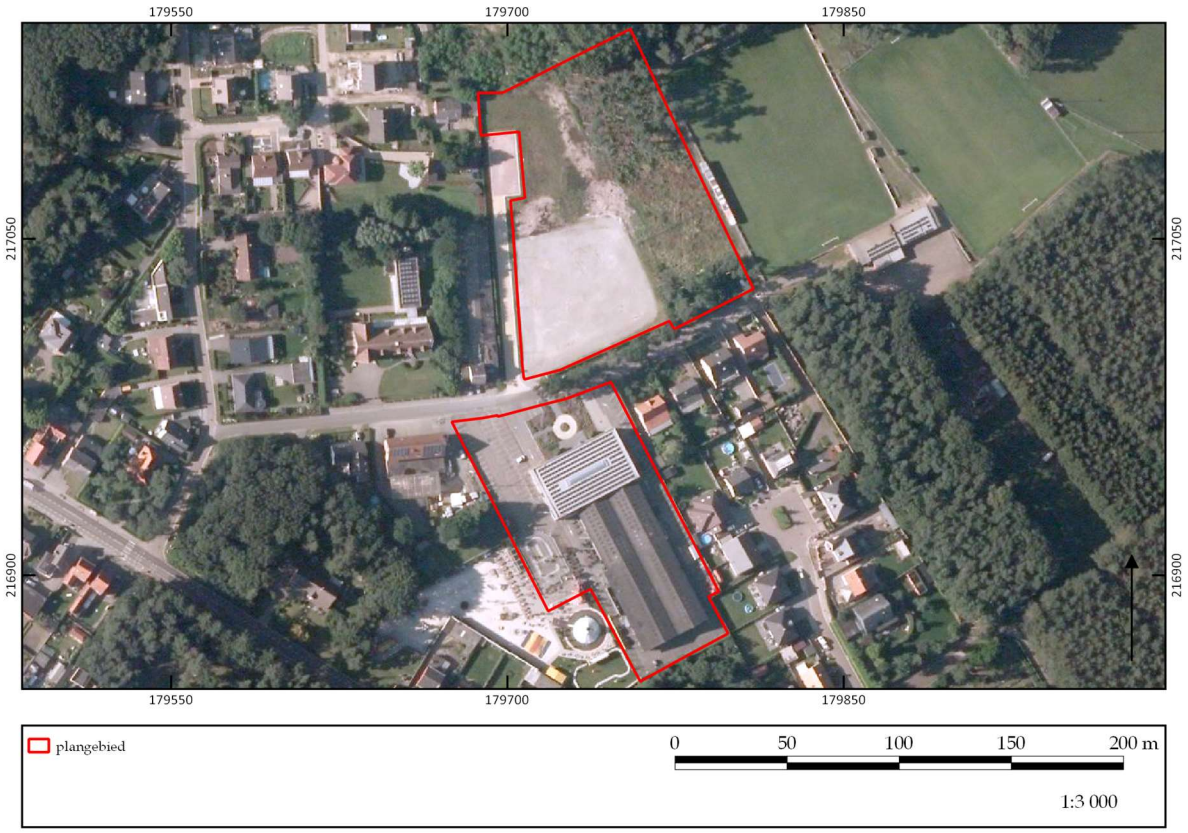
Figuur 13. Uitsnede van de luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

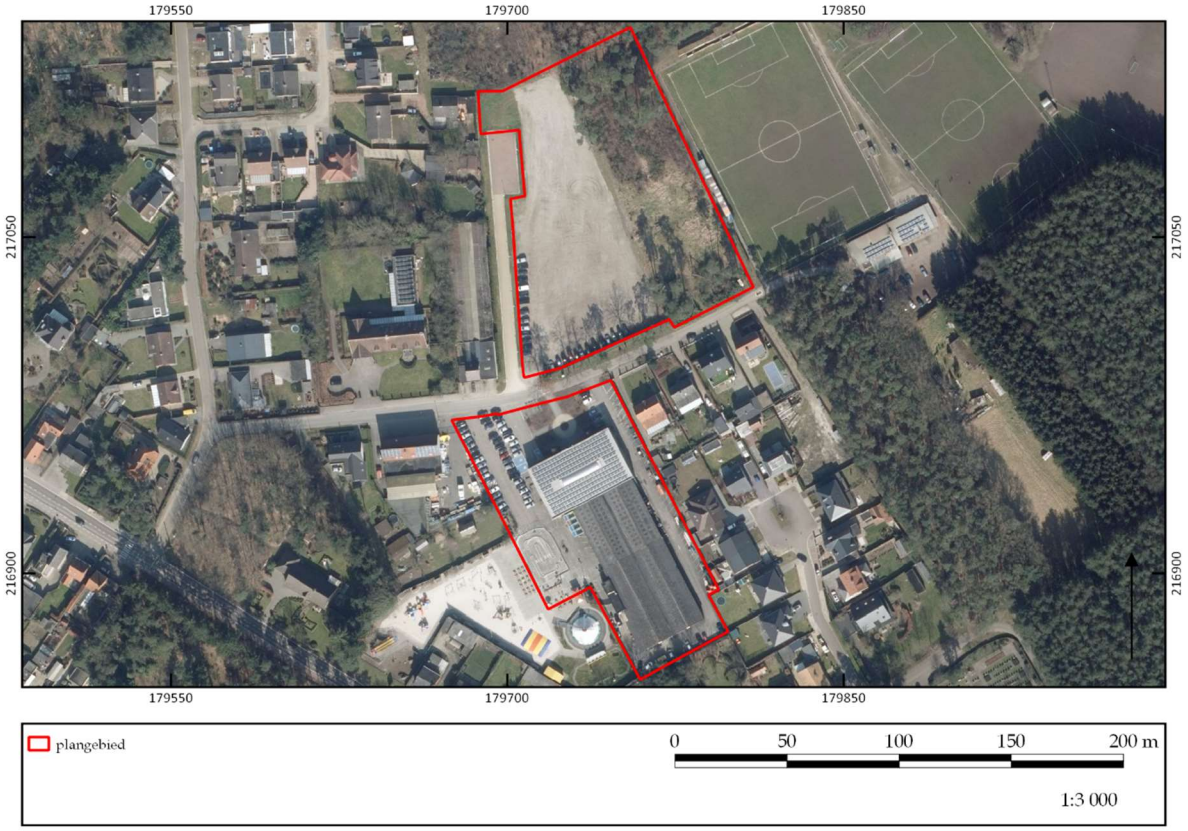
Figuur 14. Uitsnede van de luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

Figuur 15. Uitsnede van de luchtfoto uit 2005-2007 met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

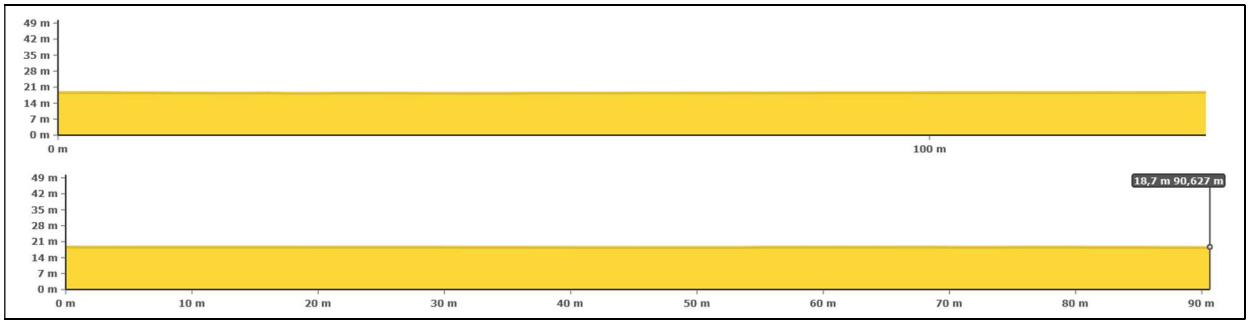
Figuur 16. Uitsnede van de luchtfoto uit 2012 met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

Figuur 17. Uitsnede van de luchtfoto uit 2017 met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

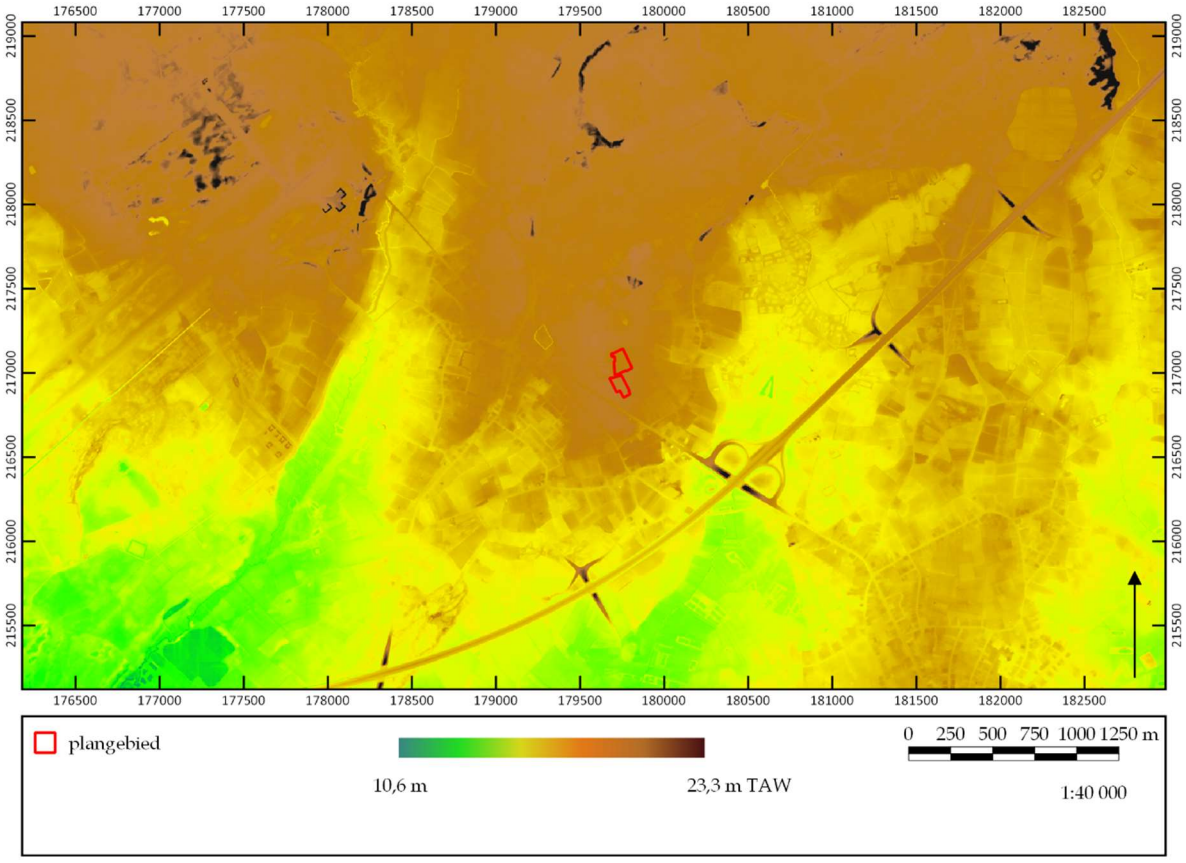
5.5 Geo(morfo)logie en bodem

Het plangebied is vrij vlak, zoals uit figuur 18 blijkt. Het maaiveld ligt op het gehele terrein tussen 18,7 en 19 m +TAW.

Figuur 18. Doorsnede door het terrein (N-Z: boven; W-O: onder). ©GEOPUNT/EH

Om de geomorfologie en de bodemopbouw van het plangebied te bestuderen, zijn het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, de tertiair geologische kaart, de quartair geologische kaart, de bodemkaart, de potentiële bodemerosiekaart en de bodembedekkingskaart gebruikt.[10]

Figuur 19. Hoogteligging van het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II. ©GEOPUNT/EH

[10] De bodemkaarten kunnen gevonden worden op www.dov.vlaanderen.be en op www.geopunt.be.

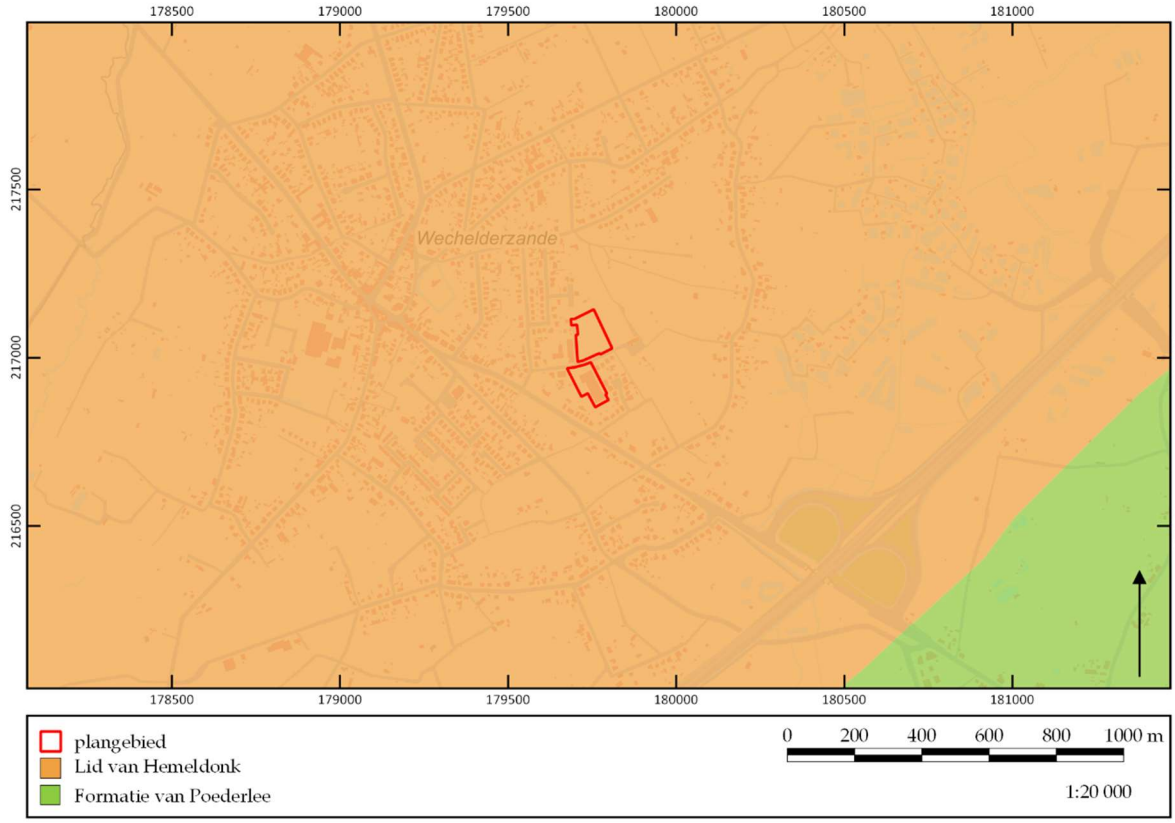
5.5.1 Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II

Uit het digitaal hoogtemodel (fig. 19) blijkt dat het plangebied op een hoger gelegen gedeelte van het landschap (dekzandrug) ligt. Dit hoger gelegen deel beperkt zich niet alleen tot het plangebied, maar tot een veel ruimere omgeving in alle richtingen. Het plangebied bevindt zich dus niet aan de rand van deze dekzandrug maar eerder centraal erop.

In de directe omgeving zijn geen valleien van beken of rivieren aanwezig. Deze bevinden zich pas op grotere afstand ten oosten en ten westen, op meer dan 400 m vanaf het plangebied.

5.5.2 Tertiair geologische kaart

Op de tertiair geologische kaart (fig. 20) ligt het plangebied in een gebied waarin het lid van Hemeldonk is vastgesteld. Deze formatie bestaat uit lichtgrijs tot lichtgroen fijn zand, zeer goed gesorteerd, weinig kleihoudend, glauconiethoudend en glimmerhoudend.

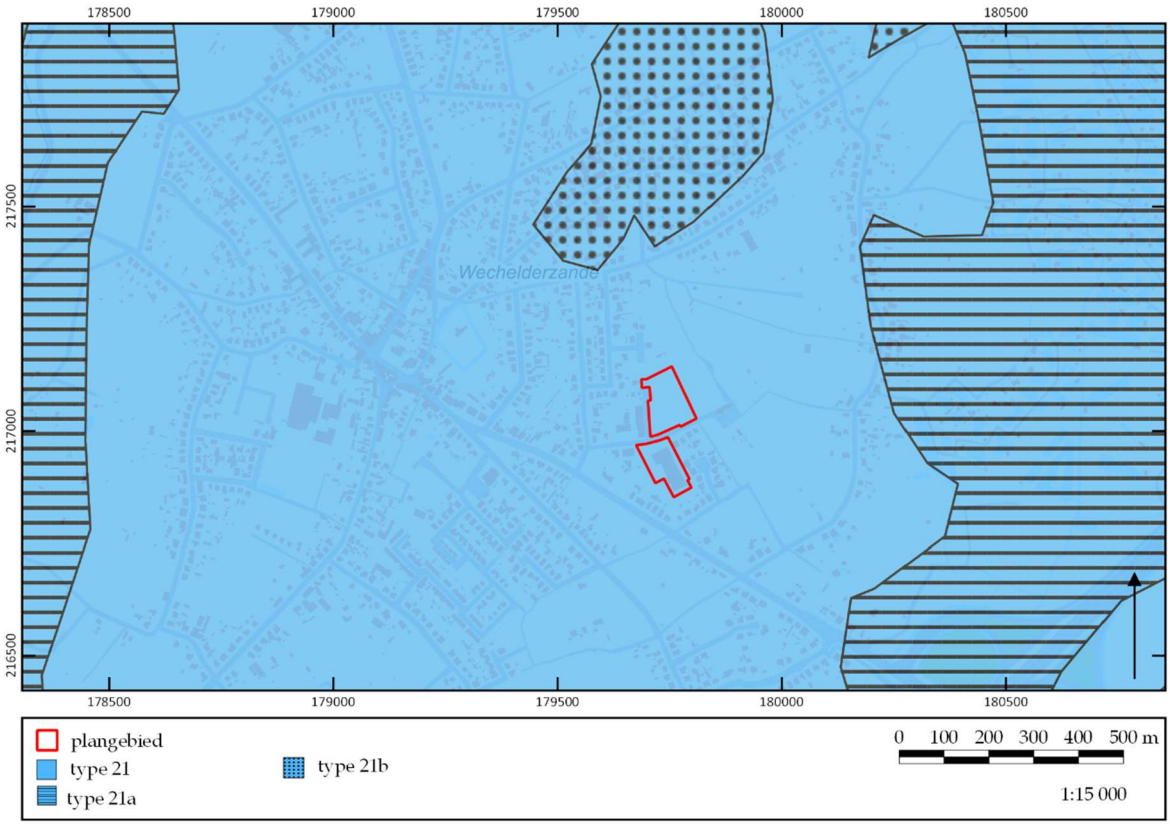

Figuur 20. Uitsnede van de tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. ©DOV/EH

5.5.3 Quartair geologische kaart

Op de quartair geologische kaart (fig. 21) wordt aangegeven dat het plangebied in een type 21-zone ligt. Dit zijn enerzijds eolische afzettingen (E *Lpw*) van het weichseliaan (laat-plioceen, mogelijk vroeg-holoceen). In dit gedeelte van Vlaanderen betreft het dan veelal zand tot zandleem. Anderzijds zijn er dieper gelegen getijdenafzettingen (G (f)*Vptp-te*), estuariene afzettingen met soms aan de top fluviatiele afzettingen. De gebieden ten oosten en westen van het plangebied (type 21a) kennen dezelfde

bodemopbouw, maar afgetopt met fluviatiele afzettingen van het holoceen en mogelijk tardiglaciaal (laat-weichseliaan).[11]

Figuur 21. Uitsnede van de quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. © *DOV/EH*

5.5.4 Bodemtype

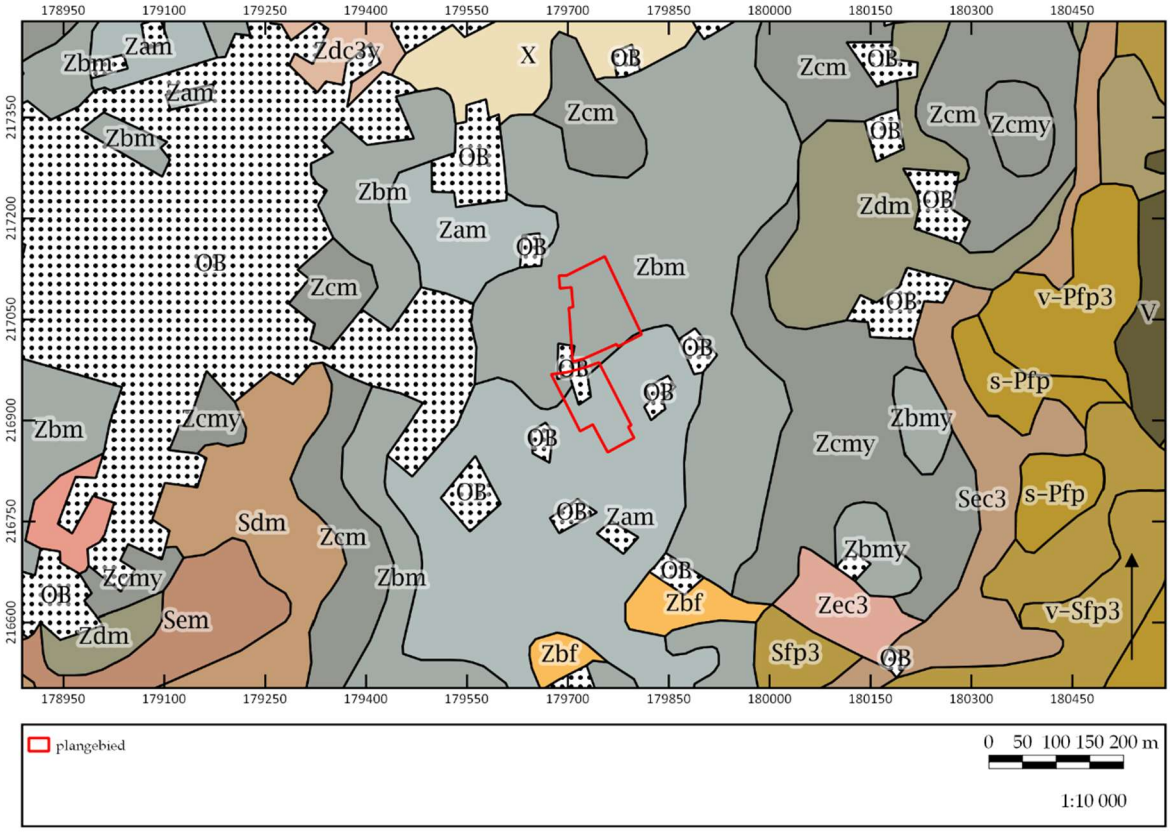
De bodemkaart van Vlaanderen (fig. 22) laat zien dat het grootste gedeelte van het plangebied het bodemtype Zbm heeft; daarnaast is een heel klein stukje geklasseerd als bebouwd (OB). Het gaat hier om droge tot matig droge zandgrond met een diepe, antropogene, humus A-horizont (d.w.z. plaggengronden of antropogene bodems). Onder het plaggendek komt een begraven profiel voor, meestal een Podzol of een verbrokkeld textuur B. Roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120 cm. De Zbm-gronden en varianten worden overwegend als akkerland gebruikt. Sommige gronden werden bebost met naaldhout of loofhout.[12]

5.5.5 Bodembedekkingskaart en potentiële bodemerosie

De bodembedekkingskaart uit 2012 (1 m resolutie) (fig. 23) geeft de situatie weer zoals die ook nu is. Het enige verschil is dat er in het westelijke deel een gebouw wordt aangeduid, hoewel dat er nu niet meer is en hier ook geen informatie over is gevonden op de oude kaarten. De potentiële bodemerosiekaart per perceel uit 2017 geeft geen informatie over de potentiële bodemerosie in dit specifieke plangebied.[13] In de ruimere

[11] Bogemans 2008.
[12] Van Ranst 2000.
[13] Deze is daarom ook niet afgebeeld.

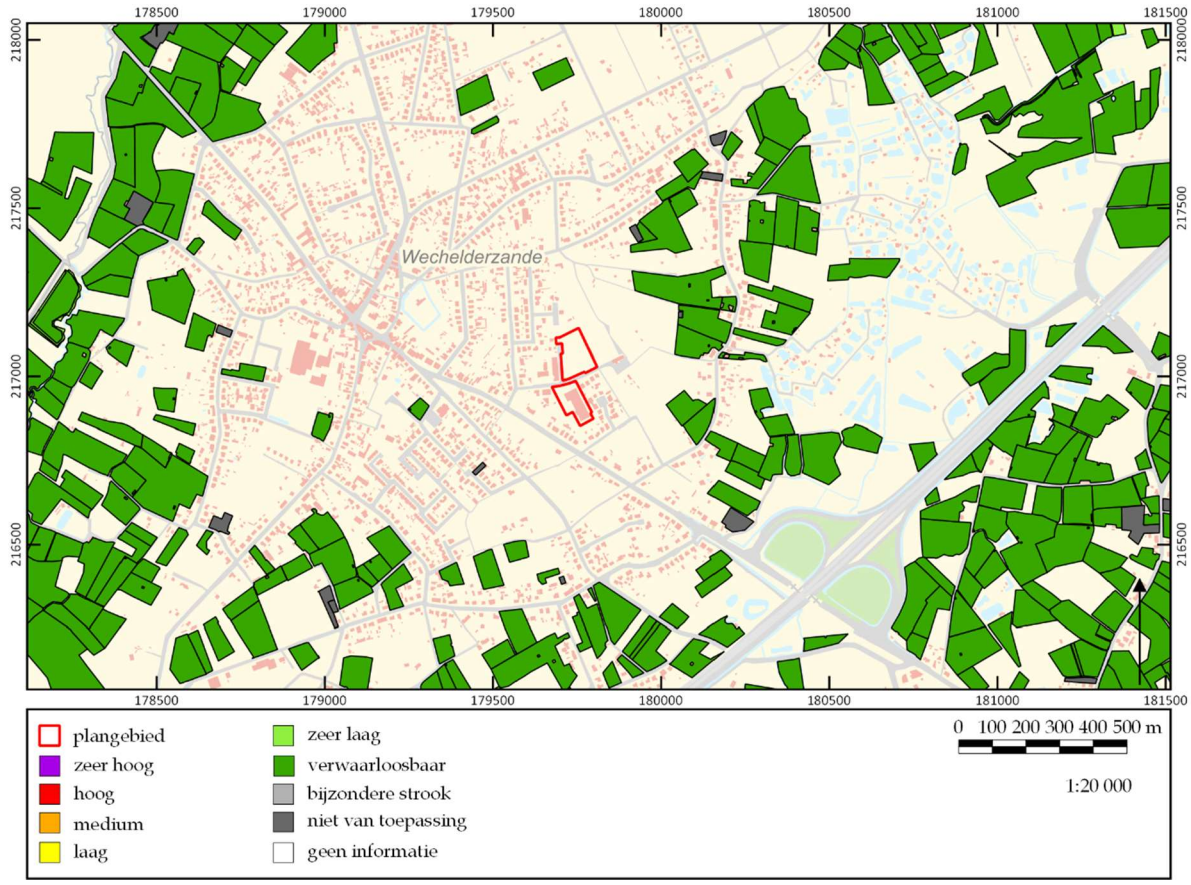
omgeving blijkt dat het erosiegevaar over het algemeen verwaarloosbaar is (fig. 24).

Figuur 22. Uitsnede van de bodemkaart met aanduiding van het plangebied. © *DOV/EH*

Figuur 23. Uitsnede van de bodembedekkingskaart met aanduiding van het plangebied.

Figuur 24. Uitsnede van de bodemerosiekaart 2017 met aanduiding van het plangebied.

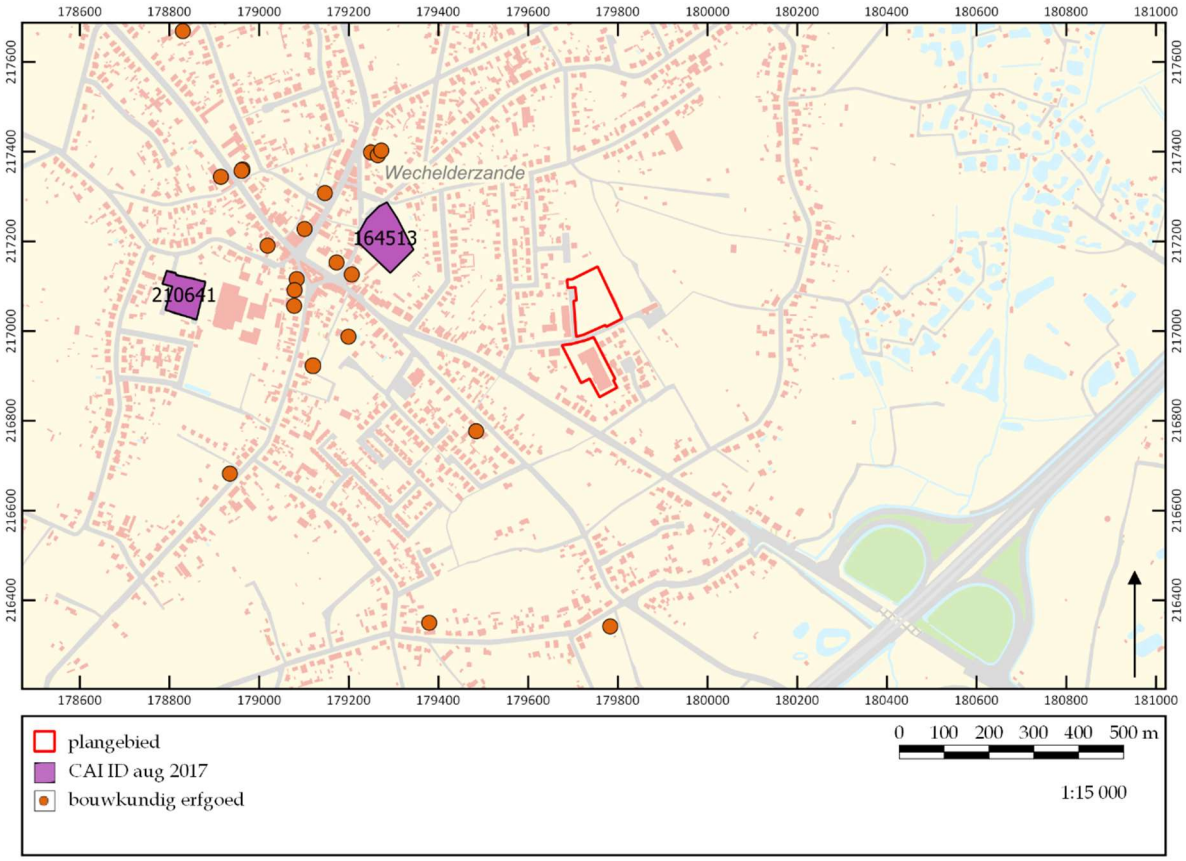
5.6 Archeologische bronnen

De CAI is weliswaar niet compleet, maar in een straal van ca. 500 m zijn nagenoeg geen archeologische waarden bekend (fig. 25).[14] Eén van de twee aangegeven waarden uit de CAI is een zogenaamde indicator, mogelijke aanwijzingen voor archeologie gebaseerd op andere bronnen. Naast de CAI zijn ook de vastgestelde inventarissen (landschapsatlas, historische tuinen en parken, houtige beplantingen, bouwkundig erfgoed) en wetenschappelijke inventarissen geraadpleegd; zij worden hier uitsluitend genoemd indien zij resultaten hebben opgeleverd.

Centraal Archeologische Inventaris:

- **CAI ID 164513**: site met walgracht 'Hof d'Intere' naar Ambrosius de Dynter die Wechelderzande in leen kreeg in 1444. Bron: Ferrariskaart.
- **CAI ID 210641**: middeleeuwse bewoningssporen die aan het licht zijn gekomen tijdens mechanische prospectie. Het gaat om een vierpalige spieker in het zuidelijke gedeelte van het terrein, een palencluster in de noordoostelijke hoek van het terrein en enkele kuilen, greppels en een gracht.[15]

[14] Voor alle waarden die in deze tekst zijn opgenomen, geldt dat de CAI is geraadpleegd op 12 juni 2017 (https://cai.onroerenderfgoed.be). Per genoemde waarde zal dit niet meer herhaald worden. Hetzelfde geldt voor de inventaris van het onroerend erfgoed.
[15] Verrijckt & Smeets 2015.

Figuur 25. Overzicht van de waarden uit de CAI. ©AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED/EH

Overige inventarissen:

Voor de opsomming van deze waarden hebben we ons beperkt tot een straal van max. ca. 500 m rond het plangebied. Niet alle waarden worden hier weergegeven, er wordt volstaan met een selectie om de potentie aan te illustreren.

Beschermde monumenten

- **ID 5901**:Landhuis Hof d'Intere: dit landhuis was tot 1964 in gebruik als pastorie.
- **ID 47439**: Rooienkapel of Kapel Onze-Lieve-Vrouw Bezoeking. Eertijds omgrachte kapel (volgens sommige literatuurbronnen mogelijk wijzend op een vroegere schansfunctie) die opklimt tot eind 16de eeuw en naar het westen toe vergroot werd in de 19de eeuw. Gerenoveerd in 1986.[16]
- **ID 5996**: landhuis Seringenhof, tevens ook vastgesteld bouwkundig erfgoed. Gebouwd op het einde van de 19e eeuw.
- **ID 5988**: gasthof De Keizer, tevens ook vastgesteld bouwkundig erfgoed. Van oudsher Kempense herberg-afspanning, met een datering die vermoedelijk opklimt tot in de eerste kwart van de 17e eeuw.

Inventaris bouwkundig erfgoed:

- **ID 47477**: Parochiekerk Sint-Amelberga. Opgericht omstreeks de helft van de 19e eeuw.

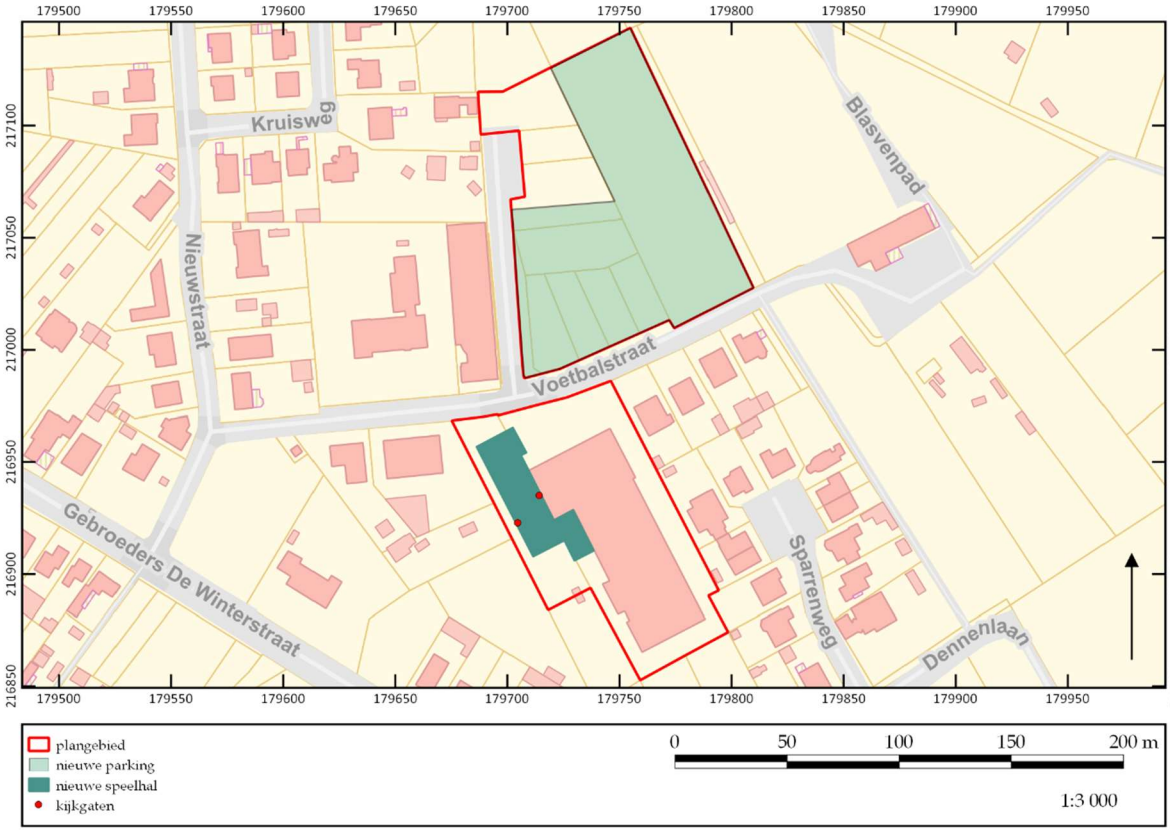
[16] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Kapel Onze-Lieve-Vrouw Bezoeking, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47439 (geraadpleegd op 28 april 2017).

Verder zijn er in de directe nabijheid van het plangebied geen waarden gevonden in:

- Vastgestelde inventaris/wetenschappelijke inventaris, landschapsatlas
- Vastgestelde inventaris/wetenschappelijke inventaris, historische tuinen en parken
- Vastgestelde inventaris/wetenschappelijke inventaris, houtige beplantingen
- Wetenschappelijke inventaris, orgels
- Wetenschappelijke inventaris, wereldoorlog relicten
- Unesco Werelderfgoed
- Erfgoedlandschappen

5.7 Waarnemingen bodemopbouw in het zuidelijke deel van het plangebied

Op het terrein ten zuiden van de Voetbalstraat waren op twee plaatsen kleine sleuven gemaakt door de eigenaar. Deze konden tijdens het opmaken van deze archeologienota gebruikt worden als kijkgaten om de bodemopbouw ter plaatse te inspecteren. Hoewel de sleuven zeer smal waren, was het mogelijk om de kopse kanten hiervan enigszins in beeld te brengen. Op figuur 26 is de locatie van deze kijkgaten aangegeven.

Figuur 26. Locatie van de kijkgaten.

Volgens de eigenaar zou de bodem ten westen van de bestaande speelhal reeds diepgaand verstoord zijn. Dit zou gebeurd zijn bij de aanleg van de speelhal, waarbij niet alleen ter hoogte van het gebouw maar ook errond de bodem grondig vergraven

is. Bij het aanleggen van de parkeerplaats zou dit hele gebied eerst aangevuld zijn met grond, waarna er een puinlaag en asfalt overheen is gelegd.

Tijdens de veldobservatie kon dit ook bevestigd worden. Het eerste kijkgat (fig. 27a) bevindt zich ter hoogte van de gevel van de bestaande speelhal, op ca. 1 m ervan. Hierin is duidelijk zichtbaar dat de bovenste 80 cm van het bodemprofiel zwaar verstoord is, wat zich aftekent als een puinpakket met daaronder een grijs tot donkergrijs gelaagd pakket waarin ook enkele puinbrokjes zichtbaar waren. Hieronder is een bruinige laag zichtbaar, die mogelijk als het restant van een B-horizont te duiden is maar die gezien de grijze vlekken, die zich op verschillende plekken aftekenen, ook verstoord is geworden. Op deze locatie is dus sprake van een bodemverstoring tot minimaal 80 cm maar vermoedelijk meer. Daaronder is de C-horizont zichtbaar.
Het tweede kijkgat bevindt zich langs de westelijke perceelsgrens (fig. 27b). Uit de opname blijkt dat de bodemverstoring hier nog dieper gaat, waarbij tot een diepte van ruim 1,4 m verstoorde pakketten zijn waargenomen. Het bovenste pakket bestaat uit hetzelfde puin wat ook tegen de gevel van de huidige speelhal is vastgesteld, maar daaronder zijn verschillende verrommelde lagen zichtbaar. In het lange profiel, wat gezien de breedte van de sleuf echter niet op foto vastgelegd kon worden, was onderaan zelfs nog een zwarte, losse vulling zichtbaar die nog dieper doorloopt dan de diepte van deze sleuf.
Aangezien aan beide zijden van de huidige verharde parkeerplaats deze diepgaande verstoringen zijn vastgesteld, kan aangenomen worden dat – zoals de eigenaar heeft meegedeeld – het hele terrein zwaar verstoord is.

Figuur 27. Profielfoto's van de bodemopbouw in de kijkgaten.

6 Synthese

In dit hoofdstuk wordt vooreerst een synthese gepresenteerd van de resultaten van het *assessment*. Hierbij wordt telkens aangegeven op welke van de onderzoeksvragen, die voorafgaand aan het bureauonderzoek zijn geformuleerd, een antwoord gegeven kan worden. Ook wordt hier aangegeven wat de impact is van de geplande werken en in hoeverre zij kunnen leiden tot verstoring van het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief. Vervolgens wordt een korte synthese gegeven voor een niet-gespecialiseerd publiek.

De volgende onderzoeksvragen zijn voorafgaand aan de bureaustudie geformuleerd:

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op?

6.1 Synthese voor gespecialiseerd publiek

6.1.1 Analyse en conclusie

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten, en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd. Hieruit is gebleken dat het plangebied in een gebied ligt waarvoor tot op heden nog zeer weinig bekend is (**onderzoeksvragen 1 en 2**).[17] Archeologische vindplaatsen zijn in de directe omgeving nog niet bekend, waardoor voor de perioden ouder dan de 18e eeuw geen informatie voorhanden is. Maar ook voor de periode vanaf de 18e eeuw is er weinig bekend. Onderzoek naar de cartografische bronnen heeft uitgewezen dat dit gebied steeds in gebruik is als landbouwgebied en vanaf de jaren '70 van de voorgaande eeuw bebost is geweest, en dat het tot op heden nooit bebouwd is geweest (**onderzoeksvraag 3**).
Het ontbreken van aanwijzingen voor archeologische vindplaatsen in de buurt van dit plangebied wil niet onmiddellijk betekenen dat er zich geen vindplaatsen in de bodem bevinden. Eerder lijkt het te maken te hebben met een lacune die ontstaan is doordat er in deze omgeving nog geen archeologisch onderzoek heeft kunnen plaatsvinden. Bovendien wordt dit gebied gekenmerkt door plaggenbodems, bodems die vanaf de 14e eeuw stelselmatig zijn opgehoogd door bemesting met plaggen.[18] Hierdoor is de afdekkende horizont dermate dik geworden dat vondsten die ouder zijn dan de 14e eeuw niet meer aan het oppervlak kunnen komen onder invloed van ploegen of

[17] Er zal hier geen herhaling van het voorgaande hoofdstuk plaatsvinden, het volstaat te verwijzen naar paragraaf 5.6 voor een overzicht van de archeologische en cultuurhistorische waarden in en rondom het plangebied.
[18] Theuws & Van der Heiden 2011.

weersomstandigheden. Bijgevolg zijn vindplaatsen ouder dan de 14e eeuw dan ook niet op basis van oppervlaktevondsten te karteren. Het is met andere woorden mogelijk dat er zich een archeologische vindplaats in de bodem bevindt.

6.1.2 Impact van de geplande werken

Uit hoofdstuk 4 is gebleken dat deze archeologienota is geschreven in functie van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag. Het is de bedoeling om de bestaande onverharde parkeerplaats, bestaande uit aangereden grind, te vernieuwen en uit te breiden. In het westelijke deel van het plangebied zullen de werken beperkt zijn tot het lokaal afschrapen dan wel opbrengen van het grind (maximale diepte zal hooguit ca. 18 cm zijn) terwijl in het westelijke deel de oorspronkelijke bodem eerst tot ca. 50 cm onder het huidige maaiveld afgegraven zal worden, waarna de bodem tot ca. 50 cm diepte omgewoeld en vermengd zal worden met kalk. Op basis van een observatie op dit gedeelte van het plangebied door de opdrachtgever blijkt de teelaarde ca. 1 m dik te zijn, waardoor de impact van deze werken op de oorspronkelijke bodem en een eventueel aanwezige archeologische site groot zijn.
Anders is het gesteld met het zuidelijke deel van het plangebied. Hier zal de huidige speelhal uitgebreid worden waarvoor de bestaande verharde parkeerplaats verwijderd zal worden. Hoewel de geplande nieuwbouw ook diepgaande werken vereisen in functie van funderingen, blijkt uit de terreinobservaties dat dit hele terrein reeds diepgaand verstoord is en dat de geplande werkzaamheden hier geen extra verstoringen teweeg zullen brengen (**onderzoeksvraag 4**).

6.1.3 Aanbeveling en kennisvermeerderingspotentieel

Voor wat betreft de aanbevelingen moet een onderscheid gemaakt worden tussen het zuidelijke deel van het plangebied en het noordelijke gedeelte.

6.1.3.1 Noordelijke gedeelte van het plangebied

Vanuit bovenstaande beschrijvingen is duidelijk geworden dat hoewel er weinig informatie te vinden is over het plangebied en de omgeving, dit niet wil zeggen dat er geen archeologische vindplaats in de bodem verscholen kan zitten. Immers, er is sprake van een afdekkend plaggenpakket, waardoor de kans bestaat dat de onderliggende, oudere bodem nog goed bewaard is gebleven en bijgevolg ook de mogelijke archeologische vindplaats.
Om te weten te komen of er zich een archeologische vindplaats in het plangebied bevindt, zal verder archeologisch vooronderzoek moeten plaatsvinden. In eerste instantie dient er gekeken te worden of er een mogelijkheid is dat er zich een steentijdsite in de bodem bevindt. Hiervoor is bekeken waar het plangebied zich in het landschap situeert, met name ten opzichte van bekende lagergelegen delen waar zich water bevond (dit kunnen riviertjes, beken, waterpoelen, vennetjes en drassige zones zijn). Standaard wordt aangehouden dat steentijdsites zich over het algemeen op korte afstand van water bevonden, in een range van 0 of 50 tot 250 m. Echter, de afstand vanaf de beekvalleien ten oosten en ten westen van het plangebied bedraagt meer dan 250 m. Dit betekent dat de verwachte trefkans op steentijdsites zeer klein is en er dus geen verder onderzoekstraject voor steentijd noodzakelijk is.

Anderzijds is de landschappelijke ligging van het plangebied op een hoger gelegen deel van het landschap wel aantrekkelijk voor bewoning dan wel begraving in de jongere perioden. De enige manier om goed inzicht te krijgen in de aan- of afwezigheid van dergelijke vindplaatsen is door middel van een proefsleuvenonderzoek, waardoor bovendien de bodemopbouw ook goed in kaart gebracht kan worden. Er is afgewogen of archeologisch booronderzoek mogelijke indicatoren hiervoor kan opleveren, maar dit is als een zeer kleine kans beoordeeld. Immers, de kans dat archeologica opgeboord worden op sites met een lage vondstdensiteit is zeer klein, waardoor de afwezigheid van vondsten in de boorstalen geen uitsluitsel kunnen geven over de aan- dan wel afwezigheid van een vindplaats (**onderzoeksvraag 5**).

6.1.3.2 Zuidelijke gedeelte van het plangebied

Vanuit de terreinobservaties is duidelijk geworden dat dit gedeelte van het plangebied in het verleden reeds grondig en diepgaand verstoord is geworden. Dit is gebeurd tijdens de bouw van de huidige speelhal en bijhorende verharde parkeerplaats. De verstoringen zijn lokaal minimaal 80 cm diep maar eerder kan aangenomen worden dat ze nog diepgaander zijn, tot meer dan 1,4 m. Dit betekent dat als er zich hier een archeologische site in de bodem zou hebben bevonden, deze al zodanig verstoord is dat er geen sprake meer is van enig kennisvermeerderingspotentieel en dat verder archeologisch vooronderzoek hier dus niet van toepassing is.

6.2 Synthese voor niet-gespecialiseerd publiek

Voor het noordelijke deel van het plangebied heeft het bureauonderzoek uitgewezen dat het gelegen is in een gebied waar vooralsnog zeer weinig over bekend is. Dit wil echter niet zeggen dat er geen archeologische vindplaats in de bodem kan zitten. Immers, er is geconstateerd dat er in en rondom het plangebied sprake is van een plaggenbodem, waarbij vanaf de 14e eeuw een dik pakket is ontstaan door bemesting dat de oorspronkelijke bodem afdekt. Dit pakket is zo dik dat vondsten uit die oorspronkelijke bodem niet tot het oppervlak geraken onder invloed van landbouw (ploegen) of weersomstandigheden. Deze plaggenbodem verhindert met andere woorden de zichtbaarheid van archeologische vindplaatsen door oppervlaktevondsten. Anderzijds zorgen dergelijke dikke plaggendekken ervoor dat onderliggende vindplaatsen goed beschermd zijn tegen allerlei bodemverstoringen. Er kan dus geconcludeerd worden dat de mogelijkheid dat er een archeologische vindplaats aanwezig is, niet uitgesloten kan worden.
Onderzoek naar steentijdvindplaatsen is voor dit plangebied niet aan de orde, aangezien op basis van de landschappelijke ligging de potentie voor het aantreffen van dergelijke vindplaatsen zeer klein is. Hierdoor hoeft geen landschappelijk booronderzoek noch archeologisch booronderzoek in functie van het opsporen van steentijdartefacten uitgevoerd te worden. Om na te gaan of er zich archeologische sporen en vondsten uit andere perioden in de bodem bevinden, dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden.

Voor het zuidelijke deel van het plangebied, ter hoogte van de verharde parking, blijkt de bodem reeds zo diepgaand verstoord te zijn dat hier geen sprake meer is van enig kennisvermeerdingspotentieel aangezien archeologische sporen en vondsten hier

reeds zwaar verstoord zullen zijn. Op dit gedeelte van het terrein worden met andere woorden geen bijkomende archeologische vooronderzoeken meer geadviseerd.

Literatuur

Geraadpleegde websites

https://www.dov.vlaanderen.be/
https://inventaris.onroerenderfgoed.be/
https://cai.onroerenderfgoed.be
http://www.geopunt.be/

Geraadpleegde literatuur

Delaruelle, S., 2016: "Een blik over de grens: de archeologie in de Antwerpse Kempen", in: Ball E.A.G. & R.M. van Heeringen (red.), *Westelijk Noord-Brabant in het Malta-tijdperk* (NAR 51), 371-428, Amersfoort.

Papen N., 2003: "Beknopte historische schets van groot-Lille", *Contactblad Heemkundige Kring Norbert de Vrijter* 79 (2003), 3-8, Lille.

Theuws, F. & M. van der Heiden (red.), 2011: *De archeologie van de Brabantse akkers. Toelichting aan de hand van het onderzoek van de Universiteit van Amsterdam in Veldhoven* (Themata 4), Eindhoven.

Van den Branden W., 1989: "De Schout of Officier van de Landsheer te Lille, Wechelderzande en Vlimmeren. Aspecten van het dorpsbestuur in het Land van Turnbout in het ancien régime, vooral in de zeventiende en achttiende eeuw", *Contactblad Heemkundige Kring Norbert de Vrijter* 79 (2003), 57-99, Lille.

Van den Branden W., 1993: "Toponymie of verklaring van de plaatsnamen Lille, Gierle, Poederlee en Wechelderzande", *Jaarboek Heemkundige Kring Norbert de Vrijter 1993*, 99-116, Lille.

Van Ranst, E. & C. Sys, 2000: *Eénduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Gent, 133.

Verrijckt, J. & M. Smeets, 2015: *Het archeologisch vooronderzoek aan het Beulk te Lille*, Archeo-rapport 333.

Lijst van figuren

project-code	fig.nr.	type	onderwerp	schaal origineel	schaal afbeelding	aanmaakdatum origineel/ afbeelding	aanmaak-wijze	bewerking
2017L10	1	kadasterkaart	aanduiding van plangebied op GRB	1:10.000	1:10.000	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	2	situatiefoto	bestaande situatie	nvt	nvt	1-mei-17	digitaal	nvt
2017L10	3	situatiefoto	bestaande situatie	nvt	nvt	1-mei-17	digitaal	nvt
2017L10	4	situatiefoto	bestaande situatie	nvt	nvt	1-mei-17	digitaal	nvt
2017L10	5	orthofoto	luchtfoto 2017, zicht op verharde parkeerplaats	nvt	1:5.000	2016	digitaal	LAReS
2017L10	6	inplantingsplan	nieuwe situatie ten noorden van de Voetbalstraat	1:250	nvt	25-sep-16	digitaal	nvt
2017L10	7	inplantingsplan	nieuwe situatie ten zuiden van de Voetbalstraat	1:400	nvt	nov-17	digitaal	nvt
2017L10	8	historische kaart	uitsnede uit Fricxkaart (1744) met aanduiding plangebied	onbekend	1:30.000	1744	digitaal	LAReS
2017L10	9	historische kaart	uitsnede uit Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding plangebied	onbekend	1:20.000	1771-1778	digitaal	LAReS
2017L10	10	historische kaart	uitsnede uit Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	1841	digitaal	LAReS
2017L10	11	historische kaart	uitsnede uit Vandermaelenkaart (1845-1854) met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	1845-1854	digitaal	LAReS
2017L10	12	historische kaart	uitsnede uit topografische kaart	1:10.000	1:10.000	2012	digitaal	LAReS
2017L10	13	orthofoto	luchtfoto's uit 1971 met aanduiding plangebied	nvt	1:3.000	1971	digitaal	LAReS
2017L10	14	orthofoto	luchtfoto's uit 1979-1990 met aanduiding plangebied	nvt	1:3.000	1979-1990	digitaal	LAReS
2017L10	15	orthofoto	luchtfoto's uit 2005-2007 met aanduiding plangebied	nvt	1:3.000	2000-2003	digitaal	LAReS
2017L10	16	orthofoto	luchtfoto's uit 2012 met aanduiding plangebied	nvt	1:3.000	2015	digitaal	LAReS
2017L10	17	orthofoto	luchtfoto's uit 2016 met aanduiding plangebied	nvt	1:3.000	2016	digitaal	LAReS
2017L10	18	hoogteprofiel	doorsnede van het terrein van N naar Z, en van O naar W	onbekend	nvt	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	19	hoogtekaart	hoogteligging van plangebied op het digitaal hoogtemodel II	onbekend	1:40.000	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	20	bodemkaart	uitsnede tertiair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:20.000	1-12-2017	digitaal	LAReS

2017L10	21	bodemkaart	uitsnede quartair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	22	bodemkaart	uitsnede bodemkaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:10.000	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	23	bodemkaart	uitsnede bodembedekkingskaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:3.000	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	24	bodemkaart	uitsnede bodemerosiekaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:20.000	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	25	archeologische kaart	CAI-locaties in de omgeving van het plangebied	onbekend	1:15.000	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	26	locatiekaart	locatie van de kijkvensters	nvt	1:3.000	1-12-2017	digitaal	LAReS
2017L10	27	foto's	profielfoto's	nvt	nvt	1-12-2017	digitaal	LAReS